

Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili obrazovanje

Balog, Rafaela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:151417>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili
obrazovanje**

Rafaela Balog

Zagreb, lipanj 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili
obrazovanje**

Ime i prezime studentice:

Rafaela Balog

Ime i prezime mentorice:

doc. dr. sc. Gabrijela Ratkajec Gašević

Zagreb, lipanj 2022.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili obrazovanje* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Rafaela Balog

Mjesto i datum: Zagreb, lipanj 2022.

Naslov rada: Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili obrazovanje

Studentica: Rafaela Balog

Mentorica: doc.dr.sc. Gabrijele Ratkajec Gašević

Program/Modul: Socijalna pedagogija/Djeca i mladi

Sažetak

Ispadanje iz obrazovanja ozbiljan je i multikauzalan problem koji donosi niz negativnih posljedica kako za pojedinca, tako i za društvo. Nedovoljna istraženost ovog fenomena veliki je problem, posebice u Hrvatskoj gdje su istraživanja ovog tipa vrlo rijetka. Posljedično, prepoznatljivost važnosti ovog problema, kao i svijesti o važnosti pomoći i podrške mladima koji su ispali iz obrazovanja je nedovoljna. Stoga je cilj ovog rada predstaviti obilježja fenomena ispadanja iz obrazovanja i predstaviti dostupne oblike formalne pomoći za mlade koji su u riziku od preranog napuštanja ili onih koji su prerano napustili obrazovanje pregledom aktualne literature koja je objavljena od 2006. do 2021. godine. Fenomen ispadanja iz obrazovanja biti će predstavljen kroz sljedeće elemente: definicija pojma ispadanja mladih iz sustava obrazovanja, prikaz rizičnih čimbenika u mladoj osobi i okruženju koji doprinose ispadanju iz obrazovanja, prikaz odrednica napuštanja obrazovanja, prikaz posljedica ispadanja mladih iz obrazovanja te prikaz intervencija za mlade koji su u riziku ili su ispali iz sustava obrazovanja. U ovom radu, slijedeći PRISMA model analizirano je 6 istraživanja koja su odgovarala kriterijima uključivanja u analizu. Temeljem provedene analize može se zaključiti kako su definicije ispadanja iz sustava obrazovanja u analiziranim radovima vrlo slične i međusobno se nadopunjavaju. One podrazumijevaju mladu osobu koja je napustila srednjoškolsko obrazovanje prije dovršetka određene razine obrazovanja, odnosno stjecanja srednjoškolske svjedodžbe. Rizični čimbenici koji utječu na ispadanje su raznoliki, ali loš školski uspjeh, manjak motivacije i interesa za školu, disciplinski problemi i izostajanje s nastave, kao i druženje s devijantnim vršnjacima, posebice ako se dovedu u vezu sa elementima makrosustava poput niskog socioekonomskog statusa i lošeg kulturnog okruženja u najvećem broju slučajeva rezultiraju ispadanjem. Sva istraživanja konzistentno pokazuju kako su posljedice ispadanja brojne i cjeloživotne na ekonomskom, socijalnom i osobnom planu. Analizirani radovi naglašavaju važnost intervencija zbog svih negativnih posljedica koje ono sa sobom nosi. U tri rada autori predlažu preventivne intervencije koje moraju biti fleksibilne i prilagođene individualnim potrebama svake osobe. U ostalim radovima naglašava se važnost intervencija koje se usmjeravaju na olakšavanje završavanja školovanja, predlaže se da bi intervencije trebalo usmjeriti na eksternalizirane probleme u ponašanju koji su posebno rizični za ispadanje iz obrazovanja, a u jednom radu opisuje se mentorski program.

Ključne riječi: obrazovanje, ispadanje iz obrazovanja, prijevremeno napuštanje obrazovanja, mladi

Summary

School dropout is a serious and multicausal problem which brings a series of negative consequences both for the individual and society. Insufficient research of this phenomenon is a big problem, especially in Croatia where researches of this type are very rare. Consequently, the recognition of the importance of this problem, as well as the awareness of importance of helping and supporting young people who have dropped out of education is insufficient. Therefore, the aim of this paper is to present the characteristics of phenomenon of dropout and to present available forms of formal assistance for young people at risk of early school leaving or early school leavers by reviewing current literature published from 2006 to 2021. The phenomenon of school dropout will be presented through the following elements: definition of the concept of dropping out of the education system, presentation of risk factors in young people and the environment that contribute to dropping out of education, presentation of determinants of dropping out of education, presentation of the consequences of young people dropping out of education and presentation of interventions for young people who are at risk or who have dropped out of education system. In this paper, following the PRISMA model, 6 studies that met the inclusion criteria were analyzed. Based on the analysis, it can be concluded that definitions of dropping out of the education system in the analyzed works are very similar and complementary. They include a young person who dropped out of secondary education before completing a certain level of education, that is obtaining a secondary school certificate. Risk factors that contribute to dropout are diverse but poor school performance, lack of motivation and interest in school, disciplinary problems and absenteeism, as well as socializing with deviant peers, especially if linked to macrosystem elements such as low socioeconomic status and poor cultural environment in most cases result with dropout. All research consistently show that the consequences of dropout are numerous and lifelong in economic, social and personal terms. Analyzed papers emphasize the importance of intervention because of all the negative consequences it brings. In three papers, the authors propose preventive interventions that must be flexible and adapted to the individual needs of each person. Other papers emphasize the importance of interventions aimed at facilitating school completion, suggest that interventions should focus on externalized behavioral problems that are particularly risky for dropping out of school, and one paper describes mentoring program.

Key words: education, school dropout, early school leaving, young people

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Definiranje pojmova i društveni kontekst	8
2.1 Školstvo u Hrvatskoj nekad i danas	8
2.2 Društveni kontekst	10
2.3 Pojmovno razgraničenje	12
3. Možemo li uopće utvrditi broj mladih koji su napustili obrazovanje?	14
4. Teorijska objašnjenja ranog napuštanja školovanja	19
5. Metodološki okvir analize	22
5.1. Svrha i ciljevi istraživanja	22
5.2. Način pregleda znanstvene literature	22
6. Rezultati	27
6.1 Definicija ispadanja mladih iz sustava obrazovanja	27
6.2. Rizični čimbenici u mladoj osobi i okruženju koji utječu na ispadanje iz obrazovanja	28
6.3. Odrednice ranog napuštanja obrazovanja	30
6.4. Posljedice ispadanja iz sustava obrazovanja	31
6.5. Intervencije za mlade koji su u riziku ili su napustili obrazovanje	32
7. Rasprava	36
8. Zaključak	39
9. Literatura	41
10. Prilog	44

1. Uvod

Suvremeno doba je razdoblje napretka koji se poglavito temelji na znanjima i vještinama koje se stječu obrazovanjem. Čak i visokoobrazovani pojedinac, ukoliko sustavno ne nadograđuje svoja znanja i vještine, vrlo brzo na današnjem tržištu rada postaje nekonkurentan. Jednako kao što obrazovanje otvara vrata brojnim mogućnostima, njegovo napuštanje onemogućava i koči razvoj kako mlade osobe, tako i društva u cjelini. Slikovito se može reći kako obrazovanje otvara, a napuštanje obrazovanja zatvara vrata budućnosti. Zbog toga, obrazovanje ne samo da je potreba, već imperativ 21. stoljeća.

Ispadanje mlade osobe iz obrazovnog sustava nemoguće je promatrati samo kao trenutak, odnosno događaj kada učenik napušta školu nego kao cjelokupnu dinamiku razvoja otežavajućih okolnosti (Berc, Majdak i Bežovan, 2015). Ukoliko mladi koji su u riziku ili su ispali iz obrazovanja ne dobiju adekvatnu podršku i pomoć na vrijeme, gotovo je sigurno da će ostatak života provesti nevidljivi, na marginama društva.

Kompleksnost ovog fenomena, široki raspon njegovih uzroka i posljedica, kao i slabo razvijena svijest o važnosti i opasnosti ovog problema bile su glavni motiv za odabir teme ovog diplomskog rada. Cilj ovog rada je analiza recentnih znanstvenih spoznaja i predstavljanje obilježja fenomena ispadanja iz obrazovanja i dostupnih oblika pomoći kroz definiranje pojma ispadanja mladih iz sustava obrazovanja, prikaz rizičnih čimbenika u mladoj osobi i okruženju koji doprinose ispadanju iz obrazovanja, prikaz odrednica napuštanja obrazovanja, prikaz posljedica ispadanja mladih iz obrazovanja te prikaz intervencija za mlade koji su u riziku ili su ispali iz sustava obrazovanja.

2. Definiranje pojmova i društveni kontekst

2.1 Školstvo u Hrvatskoj nekad i danas

Povijest školstva u Hrvatskoj obilježena je dugim naporima i nastojanjima za stjecanjem samostalnosti i službenog zakona o školstvu. Potpisivanjem Hrvatsko-Ugraske nagodbe 1868. godine Hrvatska je dobila slobodno školstvo, međutim još su uvijek bili prisutni problemi nedostatka samostalnosti, nepostojanja zakonske regulative i financijske slobode (Rosandić, 2013). Prvi hrvatski školski zakon nastao je na prijedlog bana Ivana Mažuranića, a isti je car Franjo Josip I. prihvatio 1874. godine (Puljiz i sur., 2008). Neke od odredbi ovog zakona bile su da su osnovne škole opće pučke u trajanju od četiri godine, a nastavni jezik u svim školama bio je hrvatski. Zakon je doživio izmjenu 1888. dolaskom Khuena Héderváryja na mjesto bana, a nova odredba je bila ta da su vjerske škole također javne škole. Novi set zakona kojima je bilo regulirano školstvo na području Jugoslavije, a današnje Republike Hrvatske donesen je tek 1929. godine, a sastojao se od Zakona o narodnim školama, Zakona o srednjim školama i Zakona o učiteljskim školama (Rosandić, 2013). Zakon o narodnim školama predviđao je osmogodišnju školsku obvezu s time da su narodne škole bile osnovne (četiri godine) i više narodne (četiri godine). Srednje su škole bile potpune u trajanju od osam razreda i nepotpune u trajanju od četiri razreda, a prema tipu su bile realna gimnazija i klasična gimnazija. Krajem 1945. donesen je Zakon o obaveznom sedmogodišnjem školovanju za djecu od 7. do 15. godine, međutim zakon je samo djelomično proveden zbog toga što nisu bili osigurani potrebni preduvjeti. Obavezno školovanje za djecu od 7. do 15. godine u osnovnoj osmogodišnjoj školi napokon je ozakonjeno 1958. Općim zakonom o školstvu. Izlaskom iz SFRJ 1990. godine Hrvatska je postala samostalna država te je 28. prosinca 1990. Hrvatski sabor izglasao Zakon o osnovnom školstvu (Rosandić, 2013). Prije donošenja zakona, postojala su nastojanja za promjenom školskog sustava, no na kraju se ostalo pri odluci o obaveznom osmogodišnjem osnovnom školovanju za djecu od šeste do petnaeste godine života, nakon čega su djeca imala mogućnost upisati trogodišnju ili četverogodišnju srednju školu. Danas je djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja u Hrvatskoj uređena Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 64/20) te je u članku 12. st. 2 ovog zakona navedeno kako osnovnoškolski odgoj i obrazovanje počinju upisom u prvi razred osnovne škole i isto je obvezno za svu djecu od 6. do 15. godine života.

U st. 3. članka 12 navodi se kako srednje obrazovanje počinje upisom u srednju školu. Suočena s problemom manjka obrazovne strukture stanovništva i učestalog ranog napuštanja školovanja, hrvatska je vlada 2007. godine najavila uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja, kao mjere koja bi mogla unaprijediti ljudski kapital, povećati ekonomsku konkurentnost te smanjiti socijalnu isključenost velikog dijela populacije uzrokovane ranim napuštanjem školovanja (Ferić, Milas i Rihtar, 2010). Međutim, u Hrvatskoj je obrazovanje još uvijek ograničeno na osmogodišnje osnovno obrazovanje pa Hrvatska ulazi u skupinu država Europske unije s najkraćim obveznim obrazovanjem (Miličević i Dolenc, 2009; prema Popović i Buljevac, 2016). U članku 66. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi navodi se kako učeniku srednje škole prestaje status redovitog učenika na kraju školske godine u kojoj je završio srednjoškolsko obrazovanje, kada se ispiše iz srednje škole ili kada ne upiše idući razred srednje škole. Sukladno članku 79. ovog zakona ako se učenik ispiše iz srednje škole prije završetka tekuće školske godine, isti razred ima pravo upisati po drugi put iduće školske godine u istom ili drugom obrazovnom programu. Još 2005. godine započeta je reforma obrazovnog sustava u okviru „Plana razvoja sustava i obrazovanja 2005.-2010.“ u kojem se između ostalog isticala potreba povećanja obrazovanosti mladih koji su rano napustili školovanje, međutim ne postoje nikakvi konkretni podaci kojima bi se mogla provjeriti ostvarenost ovog i drugih ciljeva unutar ovog plana (Berc, Majdak i Bežovan, 2015). Tadašnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (današnje Ministarstvo znanosti i obrazovanja) predlagalo je 2007. godine srednjoškolsko obrazovanje učiniti obveznim i tako smanjiti tadašnju visoku stopu napuštanja srednjoškolskog obrazovanja od 30% (Berc, Majdak i Bežovan, 2015), međutim taj prijedlog do danas nije proveden u djelo. U Nacionalnoj razvojnoj strategiji do 2030. godine, krovnom dokumentu i sveobuhvatnom aktu strateškog planiranja, kao vizija je navedeno kako će Hrvatska, između ostalog, biti zemlja jednakih prilika za sve. Također, u prioritetnim područjima za strateški cilj „Obrazovani i zaposleni ljudi“ navedeno kako je rani predškolski odgoj i obrazovanje temelj cjeloživotnog učenja i osigurava standarde kvalitete i resursa za podršku djeci izloženoj riziku od socijalne isključenosti. Koliko je važno da obrazovanje bude u skladu sa suvremenim zahtjevima društva i prilagođeno potrebama učenika pokazuje istraživanje Baranović (2002; prema Baturina, Berc i Majdak, 2014) u kojem je na uzorku učenika srednjih škola u Hrvatskoj utvrdila da mladi ne pridaju veliku važnost srednjoškolskom obrazovanju, odnosno 50% njih je smatralo da s tom razinom obrazovanja

sve teže mogu dobiti posao te da u društvu uspijevaju oni koji su snalažljiviji ili dolaze iz bogatijih i politički podobnih obitelji. Jasno je da stav kako obrazovanje ne može odgovoriti na njihove potrebe i da ih ne može učiniti konkurentnima na tržištu rada, mlade nimalo ne motivira da ustraju i napreduju u svom obrazovanju.

2.2 Društveni kontekst

Mladi su općenito jedna od skupina koja je najizloženija siromaštvu i socijalnoj isključenosti (Bedeniković, 2017). Osobito veliki socijalni rizik predstavljaju mladi koji napuštaju obrazovanje (Embrenš, 2019) iz razloga što je razina obrazovanja u uskoj vezi s rizikom od socijalne isključenosti. Za mlade koji su napustili obrazovanje postoje velike šanse da će biti višestruko prikraćeni s obzirom na socioekonomski status, zaposlenje, socijalne kontakte te pravnu i zdravstvenu zaštitu u odnosu na one sa završenim obrazovanjem (Popović i Buljevac, 2016). Posljedice ranog napuštanja školovanja mogu se sagledati iz osobne perspektive svakog pojedinca te iz društvene perspektive. Iz društvene perspektive ističu se povećanje troškova u sustavu socijalne skrbi, zdravstvenom i zatvorskom sustavu, kao i manja participacija u plaćanju državnih doprinosa i poreza (Dupper, 2003; prema Berc, Majdak i Bežovan, 2015). Iz tog razloga ispadanje mladih iz sustava obrazovanja od strane stručnjaka je prepoznato kao ozbiljan socijalni problem (Baturina, Berc i Majdak, 2014; Berc, Majdak i Bežovan, 2015; Poštrak, Žalec i Berc, 2020). Doll i Hess (2004; prema Doll, 2010) navode kako je odustajanje od školovanja prije završetka srednjoškolskog obrazovanja prepoznato kao ozbiljna prijetnja za mlade od 1950. godine, kada je po prvi put više učenika završilo srednjoškolsko obrazovanje nego što ih nije završilo, a potražnja za nekvalificiranim radnicima počela je naglo opadati.

Pred suvremene zaposlenike postavljaju se zahtjevi poput sve većeg stupnja obrazovanja, potom brze prilagodbe na nove tehnologije te spremnost na cjeloživotno obrazovanje, a sve to je nemoguće ostvariti bez minimalno završenog srednjoškolskog obrazovanja (Popović i Buljevac, 2016). Suvremeno tržište rada osim stvaranja novih poslova zbog ubrzanog razvoja novih tehnologija zahtijeva usmjerenost na cjeloživotni razvoj kompetencija, posebice onih transverzalnih koje se mogu primijeniti na različitim poslovnim i životnim poljima te se naglašava potreba za mobilnošću radnika na prostornoj, sektorskoj i međusektorskoj razini

(Perin, 2013). Prema tome, ispadanje iz srednjoškolskog obrazovanja najveći je neuspjeh za učenika, ali i za školu (Vrcelj, Kušić i Cikač, 2017) te je najslabiji obrazovni ishod u suvremenom društvu (Blažeković, 2018). Odustajanje od školovanja danas više no ikad stavlja mlade u nezavidan položaj na tržištu rada jer mnogi poslovi zahtijevaju specifična znanja i vještine koje mladi koji su odustali od obrazovanja nemaju prilike steći (Brajša-Žganec i Merkaš, 2010). Zbog toga, mladi koji napuste obrazovanje teže pronalaze zaposlenje, a posljedično su u većoj mjeri egzistencijalno ugroženi, češće koriste novčanu pomoć i naknade te se često okreću kriminalnom djelovanju (Milas, Ferić i Šakić, 2010.) Nakon agrarnog, industrijskog i postindustrijskog društva došlo je razdoblje „društva znanja“, odnosno ekonomije koja je utemeljena na znanju pa je posljedično obrazovanje potrebno pojedincu kako bi opstao u suvremenom društvu (Nikolić, 2021). Jedan od velikih problema s kojima se Hrvatska susreće je manjak obrazovanog stanovništva, a činjenica koja dodatno zabrinjava je ta da postoji velik broj mladih koji napuštaju obrazovanje prije stjecanja srednjoškolske svjedodžbe (Ferić, Milas i Rihtar, 2010). Obadić (2017) navodi kako je u Hrvatskoj, ali i drugim zemljama regije nezaposlenost mladih u dobi od 15 do 25 godina sve veći problem. Nakon velike gospodarske krize 2008. godine nezaposlenost mladih u Hrvatskoj postala je strukturalni problem, a neusklađenost između potreba na tržištu rada i obrazovnog sustava dodatni je problem (Bedeniković, 2017). U trenucima ekonomskih kriza i šokova radni su uvjeti posebno neizvjesni, a mladi postaju posebno ranjiva skupina zbog toga što se nalaze u prijelaznom razdoblju bez profesionalnog iskustva, a često i odgovarajućeg znanja i obrazovanja (Obadić, 2017). Hrvatski se obrazovni sustav još uvijek uvelike temelji na tekovinama industrijskog društva koje je svoj kraj doživjelo u drugoj polovici 20. stoljeća i u kojem su se učenici pripremali za relativno stalna i jednostavna radna mjesta na kojima se od pojedinca umjesto da bude inovativan i kreativan tražilo da bude poslušan, marljiv i nekritičan (Perin, 2013). U današnjem postindustrijskom društvu sama kvalifikacija više nije dovoljna kako bi pojedincu omogućila konkurentnost na tržištu rada, već su potrebne vještine snalaženja i prepoznavanja prilika, poduzetnost, prilagodljivost i sposobnost učenja. Važnost obrazovanja u suvremeno doba neupitna je zbog toga što se jedino obrazovanjem stječe veća konkurentnost na tržištu rada te na taj način povećavaju šanse za zapošljavanje i dugoročno ublažavanje nezaposlenosti, a isto tako se omogućuje smanjenje troškova socijalne skrbi i ulaganje u programe poticanja gospodarskog razvoja (Mikulić, 2015). Zadaća je obrazovanja da mladog čovjeka osposobi da postane subjekt vlastitog života, odnosno da

ga pripremi za samostalan i fleksibilan život u stvarnom svijetu (Armstrong, 2008; prema Perin, 2013).

2.3 Pojmovno razgraničenje

Termin prerano napuštanje obrazovanja definiran je 1999. godine od strane Eurostata kao glavni pokazatelj za mjerenje napuštanja školovanja, a istu Europska unija koristi za utvrđivanje ciljeva obrazovnih politika (Estêvão i Álvares, 2014). Dakle on je indikator koji mjeru školskog postignuća temelji na sveobuhvatnoj perspektivi obrazovanja, uključujući formalno i neformalno učenje. Do uvođenja ovog indikatora, mjera za napuštanje obrazovanja u zemljama Europske unije bila je zakonski utvrđena dob za obvezno obrazovanje, no time se nije uzimao u obzir dostignuti stupanj školovanja, a neformalno učenje nije se prepoznavalo kao sastavni dio obrazovnog procesa općenito (Estêvão i Álvares, 2014).

Fenomen ispadanja mladih iz sustava obrazovanja u različitim je zemljama i u literaturi definiran na različite načine (Krstić, Stepanović-Ilić i Videnović, 2017). U našoj stručnoj i znanstvenoj literaturi koristi se nekoliko termina, a to su: rano napuštanje školovanja, prijevremeno napuštanje školovanja, prekidanje školovanja (Berc, Majdak i Bežovan, 2015). Generalno, sve definicije mogu se svrstati u jednu od dvije kategorije definicija, a to su formalne i funkcionalne definicije (Estêvão i Álvares, 2014). Kod onih formalnih, po prirodi jedinstvenih, jednostavnih i mjerljivih ispadanje se odnosi na prestanak obveznog školovanja i definira kao napuštanje školovanja prije završetka te one jasno ocrtavaju cilj intervencija, a to je ponovno uključivanje mladih u sustav obrazovanja (Kritikos i Ching, 2005). Nedostatak ovakvih definicija je taj što one generiraju i uspoređuju podatke iz različitih zemalja koji nisu međusobno usporedivi i gdje su pragovi obrazovanja definirani na različite načine (Krstić, Stepanović-Ilić i Videnović, 2017). Funkcionalne definicije s druge strane uzimaju u obzir posljedice napuštanja obrazovanja, odnosno je li pojedinac stekao određenu razinu kvalifikacije potrebnu za uspješan društveni i profesionalni život te naglašavaju mogućnost zapošljavanja i utvrđene profesionalne sposobnosti prema stupnju obrazovanja pojedinca (Estêvão i Álvares, 2014). Termin ispadanje općenito se odnosi na one pojedince koji ne završavaju obrazovanje i time ne ispunjavaju normu kojom je ono definirano kao dobro za njih i društvo u cjelini (Finn, 1989; prema Jonassen i Blondal, 2005). Suh i sur. (2007; prema

Estêvão i Álvares, 2014) pod terminom ispadanje podrazumijeva one mlade koji napuštaju obrazovni sustav bez završavanja školske godine koju su započeli i za one koji nisu ostvarili pravo na završnu ocjenu za tu školsku godinu i za izdavanje službene isprave kojom dokazuju da su završili određenu godinu osnovne ili srednje škole. Jedna uža definicija o mladima koji su odustali od obrazovanja govori kako su to oni pojedinci koji ne završavaju obrazovanje koje su započeli (Morrow, 1986; prema Jonassen i Blondal, 2005). Ule (2003; prema Poštrak, Žalec i Berc, 2020) mlade koji su rano napustili obrazovanje definira kao one koji nisu uspješno završili obrazovanje i koji nakon prekida osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja ne nastavljaju svoje školovanje te ne upisuju niti jedan od mogućih oblika nastavka obrazovanja. Strugar (2011) pojam rano napuštanje obrazovanja u širem kontekstu povezuje s pojmom školski neuspjeh, koji, općenito rečeno, označava da učenik nije na potrebnoj razini ostvario minimalne ciljeve odgojno-obrazovnog procesa. Taj neuspjeh se može manifestirati kao djelomičan (negativne ocjene tijekom nastavne godine) i potpun neuspjeh, a to je ponavljanje razreda, što je najčešća posljedica uzastopnih i kontinuiranih niskih školskih postignuća, odnosno akademskog neuspjeha (Strugar, 2011). Poštrak, Žalec i Berc (2020) podrazumijevaju da su mladi koji su ispali iz sustava redovnog obrazovanja oni koji su pohađali i prekinuli svoje redovno srednjoškolsko obrazovanje bez stjecanja svjedodžbe i bez stečene stručne kvalifikacije. Ukoliko mladi koji su napustili obrazovanje ostanu nezaposleni do svoje 24. godine, prelaze u tzv. NEET populaciju (eng. not in employment, education or training) (Poštrak, Žalec i Berc, 2020). Na razini Europske unije fenomen ispadanja mladih iz sustava obrazovanja prepoznat je kao prioritet te su sukladno tome, sve države članice obavezne ustrajati na cilju da bude što manje ispadanja iz obrazovnog sustava (Kafadar, 2016).

3. Možemo li uopće utvrditi broj mladih koji su napustili obrazovanje?

U pokušaju utvrđivanja broja mladih koji su napustili školovanje dolazi do niza teškoća zbog kojih je teško utvrditi točan broj mladih koji su napustili školovanje. ŠeR (Školski e-Rudnik) Ministarstva znanosti i obrazovanja omogućava uvid podacima iz e-Matice svih škola u Hrvatskoj. U tablici 1 prikazani su brojevi učenika od osmog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole po generacijama za posljednjih 9 godina.

Tablica 1 – broj učenika u pojedinom razredu obrazovanja po generacijama u posljednjih 9 godina

Razred	2013./14.	2014./15.	2015./16.	2016./17.	2017./18.
8. razred	43 696	42 457	39 876	38 312	37 822
1. srednje	47 906	45 268	43 275	40 509	38 766
2. srednje	48 426	45 756	43 473	41 794	39 201
3. srednje	47 983	47 013	44 332	42 262	40 841
4. srednje	34 118	35 516	34 449	33 126	31 966

Razred	2018./19.	2019./20.	2020./21.	2021./22.
8. razred	38 854	39 093	38 277	39 280
1. srednje	38 023	39 207	38 746	38 574
2. srednje	37 788	37 118	38 638	38 409
3. srednje	38 134	36 955	36 663	37 893
4. srednje	30 712	29 443	28 638	28 287

Izvor: ŠeR, Ministarstvo znanosti i obrazovanja(2021)

Promatrajući razdoblje od školske godine 2013./2014. do školske godine 2021./2022. uočava se povećanje broja učenika koji upisuju prvi razred srednje škole nakon završetka osnovne škole. No, važno je napomenuti kako je to povećanje od školske godine 2013./2014. do 2021./2022. svake godine bilo sve manje da bi naposljetku školske godine 2021./2022. broj učenika koji su upisali prvi razred srednje škole bio manji od broja učenika koji su pohađali završni razred osnovne škole. Nadalje, do školske godine 2017./2018. broj učenika koji su pohađali drugi razred srednje škole u odnosu na prvi razred srednje škole bio je dva do pet posto veći, dok je od školske godine 2018./2019. broj učenika koji pohađaju drugi razred srednje škole manji od broja učenika koji su pohađali prvi razred srednje škole. Ono što se također može zapaziti u tablici je značajno smanjenje broja učenika nakon trećeg razreda srednje škole, a kako bi se pokušalo pobliže utvrditi razlog tog smanjenja analizirani su

podaci o broju učenika u sva tri tipa srednjih škola – gimnazijama, strukovnim trogodišnjim i strukovnim četverogodišnjim školama koji će biti prezentirani kasnije u tekstu. Ukupna razlika u broju učenika od 2013./2014. do 2021./2022. je -52 943 učenika, odnosno -10.40%.

U nastavku su prikazane tri tablice koje se odnose na tri vrste obrazovanja – strukovne četverogodišnje škole, strukovne trogodišnje škole i gimnazije.

Tablica 2 – Strukovne četverogodišnje škole (broj učenika po generacijama)

Generacija 2013./14.		Generacija 2014./15.		Generacija 2015./16.		Generacija 2016./17.	
1. razred (2013)	19 396	1. razred (2014)	18 739	1. razred (2015)	17 853	1. razred (2016)	16 938
2. razred (2014)	18 628	2. razred (2015)	17 947	2. razred (2016)	17 261	1. razred (2017)	16 298
3.razred (2015)	18 152	3. razred (2016)	17 470	3. razred (2017)	16 881	3. razred (2018)	15 820
4. razred (2016)	18 325	4. razred (2017)	17 550	4. razred (2018)	17 056	4. razred (2019)	15 943
Ukupno	-1071	Ukupno	-1189	Ukupno	-797	Ukupno	-995

Generacija 2017./18.		Generacija 2018./19.		Generacija 2019./20.		Generacija 2020./21.	
1. razred (2017)	16 205	1. razred (2018)	15 911	1. razred (2019)	16 526	1. razred (2020)	16 458
2. razred (2018)	15 772	2. razred (2019)	15 412	2. razred (2020)	16 318	2. razred (2021)	16 274
3.razred (2019)	15 524	3.razred (2020)	15 303	3.razred (2021)	16 008	3. razred (2022)	/
4. razred (2020)	15 792	4. razred (2021)	15 554	4. razred (2022)	/	4. razred (2023)	/
Ukupno	-413	Ukupno	-357				

Tablica 3 - Strukovne trogodišnje škole (broj učenika po generacijama)

Generacija 2013./14.		Generacija 2014./15.		Generacija 2015./16.		Generacija 2016./17.	
1. razred (2013)	13 048	1. razred (2013)	11 483	1. razred (2013)	11 228	1. razred (2013)	9616
2. razred (2014)	11 931	2. razred (2014)	10 841	2. razred (2014)	10 617	2. razred (2014)	9127
3.razred (2015)	11 290	3.razred (2015)	10 323	3.razred (2015)	10 214	3.razred (2015)	8773
Ukupno	-1758	Ukupno	-1160	Ukupno	-1014	Ukupno	-843

Generacija 2017./18.		Generacija 2018./19.		Generacija 2019./20.		Generacija 2020./21.	
1. razred (2017)	9187	1. razred (2018)	9030	1. razred (2019)	9747	1. razred (2020)	9 411
2. razred (2018)	8822	2. razred (2019)	8769	2. razred (2020)	9481	2. razred (2021)	9 264
3.razred (2019)	8457	3.razred (2020)	8594	3.razred (2021)	9175	3. razred (2022)	/
Ukupno	-1071	Ukupno	-436	Ukupno	-572		

Tablica 4 - Gimnazije (broj učenika po generacijama)

Generacija 2013./14.		Generacija 2014./15.		Generacija 2015./16.		Generacija 2016./17.	
1. razred (2013)	13 481	1. razred (2014)	13 182	1. razred (2015)	12 489	1. razred (2016)	12 144
2. razred (2014)	13 236	2. razred (2015)	12 852	2. razred (2016)	12 207	2. razred (2017)	11 908
3.razred (2015)	13 027	3.razred (2016)	12 736	3.razred (2017)	12 106	3.razred (2018)	11 782
4. razred (2016)	12 949	4. razred (2017)	12 655	4. razred (2018)	12 025	4. razred (2019)	11 760
Ukupno	-532	Ukupno	-527	Ukupno	-464	Ukupno	-384

Generacija 2017./18.		Generacija 2018./19.		Generacija 2019./20.		Generacija 2020./21.	
1. razred (2017)	11 668	1. razred (2018)	11 313	1. razred (2019)	11 157	1. razred (2020)	11 003
2. razred (2018)	11 439	2. razred (2019)	11 114	2. razred (2020)	11 009	2. razred (2021)	10 905
3.razred (2019)	11 308	3.razred (2020)	11 058	3.razred (2021)	10 913	3. razred (2022)	/
4. razred (2020)	11 204	4. razred (2021)	11 029	4. razred (2022)	/	4. razred (2023)	/
Ukupno	-464	Ukupno	-284	Ukupno		Ukupno	

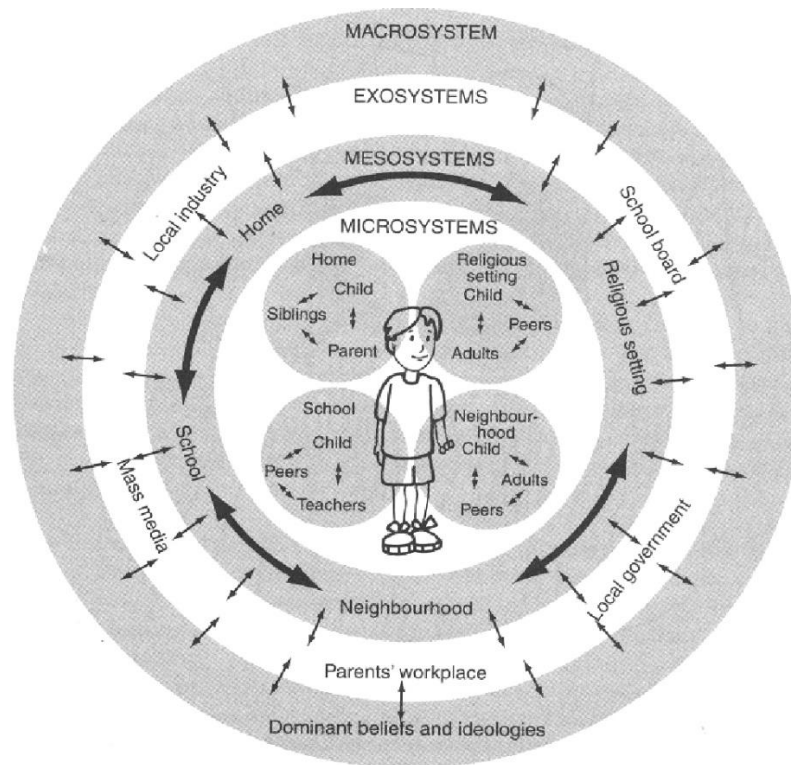
Kada pratimo zasebno trogodišnja strukovna i četverogodišnja strukovna i gimnazijska obrazovanja može se zapaziti sljedeće. Prvo je to da je kod sva tri stupnja srednjoškolskog obrazovanja svake godine sve manji broj učenika koji upisuju prvi razred srednje škole. Također, u trogodišnjim i četverogodišnjim strukovnim školama, a isto tako i u gimnazijama broj učenika u generaciji se po školskim godinama smanjuje u gotovo podjednakim intervalima, odnosno unutar 5%. Kada se promatra svaki tip škole zasebno, generacija po generacija počevši od 2013./2014. može se zapaziti kako je osipanje učenika po generaciji unutar 10% od početnog broja učenika koji su upisali prvi razred srednje škole. To je osipanje očekivano najmanje u gimnazijama, a najveće u trogodišnjim strukovnim školama. No,

ispadanje učenika je u sva tri tipa srednjih škola počevši od školske godine 2013./14. do 2021./22. svake godine sve manje na temelju čega se može pretpostaviti da je spomenuto ukupno smanjenje broja učenika za 10.40% prije svega uvjetovano demografskim promjenama, odnosno s trendom iseljavanja mladog i radno sposobnog stanovništva koji u Hrvatskoj traje već duži niz godina. No, razlog zašto je iz dostupnih statističkih podataka teško ili gotovo nemoguće utvrditi točan broj učenika ispalih iz sustava obrazovanja u Republici Hrvatskoj je taj što Državni zavod za statistiku ne provodi sustavnu evidenciju o tome koliko djece i mladih ne upisuje i ne završava osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje niti postoje službeni podaci o omjerima završetka i prekida školovanja. Prema tome, ne može se reći da su ove brojke realan pokazatelj stanja u Hrvatskoj glede ispadanja učenika iz obrazovanja. Također, nije poznato koliko je učenika iz susjedne Bosne i Hercegovine po završetku osnovne škole ili prvog razreda srednje škole upisalo srednjoškolske programe u Hrvatskoj te koliki je postotak tih učenika ispao iz obrazovanja.

4. Teorijska objašnjenja ranog napuštanja školovanja

Kafadar (2016) ističe kako se fenomen ispadanje mladih iz sustava obrazovanja ne može objasniti uzročno posljedičnim vezama. Pojava napuštanja školovanja vrlo je složena, uzroci su brojni, međusobno povezani i isprepleteni (Strugar, 2011). Drugim riječima, ispadanje učenika iz obrazovanja ne može se promatrati kao izolirani slučaj. To je proces razvijanja nepovoljnih čimbenika kroz duži niz godina, a ne samo trenutak kada učenik napušta obrazovanje (Rumberger, 2011; prema Baturina, Berc i Majdak, 2014). Neki od tih nepovoljnih čimbenika vezani su uz samog pojedinca, njegovu bližu okolinu odnosno obitelj, školski sustav, odnose s vršnjacima i širom zajednicom (Embrenš, 2019). Vjerojatnost ispadanja iz sustava obrazovanja povećava se kako se čimbenici rizika akumuliraju (Baturina, Brc i Majdak, 2014). Isto se tako može postaviti pitanje jesu li problemi u ponašanju uzrok ili posljedica ispadanja iz obrazovanja. Po svojoj definiciji, problemi u ponašanju su krovni pojam za kontinuum ponašanja od onih jednostavnijih, manje težine, opasnosti i štetnosti za sebe i druge, do onih definiranih propisima i težih po posljedicama i potrebama za tretmanom (Koller-Trbović, Miroslavljević i Jeđud Borić, 2017). Probleme u ponašanju još 1966. godine Achenbach je podijelio na internalizirane i eksternalizirane (Achenbach, 1996; prema Maglica, 2016). I dok su eksternalizirani problemi u ponašanju poput delinkventnog ponašanja i agresivnosti (Lebedina Manzoni, 2007) usmjereni prema van i zbog toga lakše uočljivi, oni internalizirani poput plašljivosti, anksioznosti, povučivosti, depresivnosti, potištenosti, bezvoljivosti, lijenosti usmjereni su prema sebi (Uzelac i Bouillet, 2007) zbog čega vrlo često prolaze ispod radara i mogu nanijeti puno veću štetu nego eksternalizirani. Možda bi najtočnije bilo reći kako gotovo uvijek u podlozi ispadanja iz obrazovanja stoje određeni problemi u ponašanju koji se nakon ispadanja sve više produbljuju i intenziviraju. Zbog mogućnosti štetnog utjecaja kako eksternaliziranih, pa tako i internaliziranih problema na prirodni proces razvoja i učenja među koje spada i usvajanje akademskih vještina (Živčić-Bečirević, Smojver-Ažić i Miščenić, 2003), ispadanje mladih iz obrazovanja do sada se objašnjavalo i objašnjava se brojnim teorijama i modelima, pri čemu se modeli međusobno razlikuju ovisno o faktoru kojeg proglašavaju najvažnijim za odustajanje od obrazovanja (Brajša-Žganec i Merkaš, 2010). Međutim, sve teorije i modeli mogu samo pretpostaviti uzročnost, ali ne mogu biti dokaz uzročnosti. Pomoću ekološke teorije koja je jedna od najprihvaćenijih teorija u vezi s utjecajem socijalnog okruženja na ljudski razvoj (Grebenac,

2017) na najpotpuniji način može se objasniti ovaj fenomen. Razvijena je 80.-ih godina prošlog stoljeća od strane jednog od najznačajnijih razvojnih psihologa na svijetu, Uriea Bronfenbrennera (Härkönen, 2007). Bronfenbrenner nije bio prvi znanstvenik koji je uvidio važnost okoline u razvoju djeteta, no uz pomoć svoje teorije postojećim težnjama dao je teorijski i konceptualni okvir (Grebenac, 2017). Transformirao je klasičnu formulu ljudskog ponašanja ($B=f(PE)$) teorije polja Kurta Lewina prema kojoj je ponašanje (B) rezultat interakcije između osobe (P) i okoline (E) u formulu razvoja koja glasi $D = f(PE)$ (Härkönen, 2007). Pri tome je razvoj (D) rezultat interakcije (f) između osobe (P) i okoline (E), a kako je Bronfenbrenner znao da razvoj podrazumijeva proces, odnosno promjenu koja se odvija u vremenu odlučio je usavršiti formulu na sljedeći način $D_t = f(t-p)(PE)$ (t-p) gdje je t vrijeme pod kojim se promatra tijek razvoja (D), a t-p razdoblje u kojima sile koje su povezane s osobom i okolinom djeluju zajedno, dovodeći tijekom vremena do rezultata koji se opaža u određenom trenutku. Teorija ekološkog sustava zastupa kako se bilo koje ljudsko ponašanje i doživljavanje, kako normalno pa tako i patološko može objasniti na način da se u obzir uzimaju karakteristike okruženja u kojem dijete, odnosno mlada osoba živi i odrasta (Velki i Cimer, 2011). Mlada osoba i njegova okolina neprekidno utječu jedno na drugo na dvosmjernan, transakcijski način što je Bronfenbrenner nazvao „razvoj u kontekstu“ (Idrizović, Smajović i Tokić, 2005). Vrijednost teorije ekoloških sustava leži u tome što ona pruža holistički pristup razumijevanju rasta i razvoja djeteta (Hayes & O’Toole, 2017) jer oni ne ovise samo o djetetu, odnosno njegovim biološkim karakteristikama, već i o obilježjima njegove obitelji, šire okoline i ukupne društvene zajednice koji usmjeravaju njegov razvoj i utiru put ostvarenju njegovih potencijala (Baturina, Berc i Majdak, 2014).

Slika 1: Ekološka teorija (Härkönen, 2007)

Ekosustav, odnosno okolina transakcijskim (interakcijskim) putem na dijete ili mladu osobu djeluje kroz četiri sustava – mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav, a svi su oni međusobno povezani kronosustavom koji predstavlja sociokulturalne okolnosti tijekom života (Eret, 2012). Mikrosustav predstavlja najbližu djetetovu okolinu i njegovu svakodnevicu, a to podrazumijeva obiteljske odnose, školske i predškolske ustanove te zajednicu (Grujić Sokač, 2019). Mezosustav ne predstavlja neovisno funkcioniranje pojedinačnih mikrosustava, već međusobnu povezanost i utjecaj jednog mikrosustava na drugi (Guy-Evans, 2020). Egzosustav se odnosi na formalne i neformalne društvene strukture poput susjedstva, radnog mjesta roditelja ili pak masovnih medija koje same po sebi ne sadrže dijete jer ono u njih nije uključeno, međutim posredno utječu na njega (Grujić Sokač, 2019). Makrosustav objašnjava kako kulturalni elementi poput socioekonomskog statusa, bogatstva, siromaštva i etničke pripadnosti utječu na razvoj djeteta (Guy-Evans, 2020). Kronosustav označava sve promjene koje se događaju u okolini i utječu na razvoj, a to mogu biti uobičajene životne tranzicije poput polaska u vrtić ili školu, kao i nenormativne životne tranzicije poput preseljenja ili razvoda roditelja (Guy-Evans, 2020).

5. Metodološki okvir analize

5.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Ispadanje iz obrazovanja složena je pojava s višestrukim uzrocima i posljedicama. Sukladno tome, svrha ovog rada je predstaviti obilježja fenomena ispadanja iz obrazovanja i predstaviti dostupne oblike formalne pomoći za mlade koji su u riziku od preranog napuštanja ili onih koji su prerano napustili obrazovanje pregledom aktualne literature. Da bi se ostvarila svrha istraživanja definirani su sljedeći ciljevi:

- definirati pojam ispadanja mladih iz sustava obrazovanja;
- prikazati rizične čimbenike u mladoj osobi i okruženju koji doprinose ispadanju iz obrazovanja;
- prikazati odrednice napuštanja obrazovanja;
- prikazati posljedice ispadanja mladih iz obrazovanja te
- prikazati intervencije za mlade koji su u riziku ili su ispali iz sustava obrazovanja

5.2. Način pregleda znanstvene literature

Kako bi se postigli ciljevi ovog rada napravljen je sustavni pregled literature objavljene u znanstvenim časopisima u razdoblju od 2006. do 2021. godine u sljedećim bazama:

1. Web of Science (all Databases) koristeći termine: neet/school dropout/early school dropout/school motivation and high school dropout/consequences of dropping out of school
2. Hrčak koristeći termine: neet/ispadanje iz obrazovanja/school dropout/posljedice ispadanja iz obrazovanja

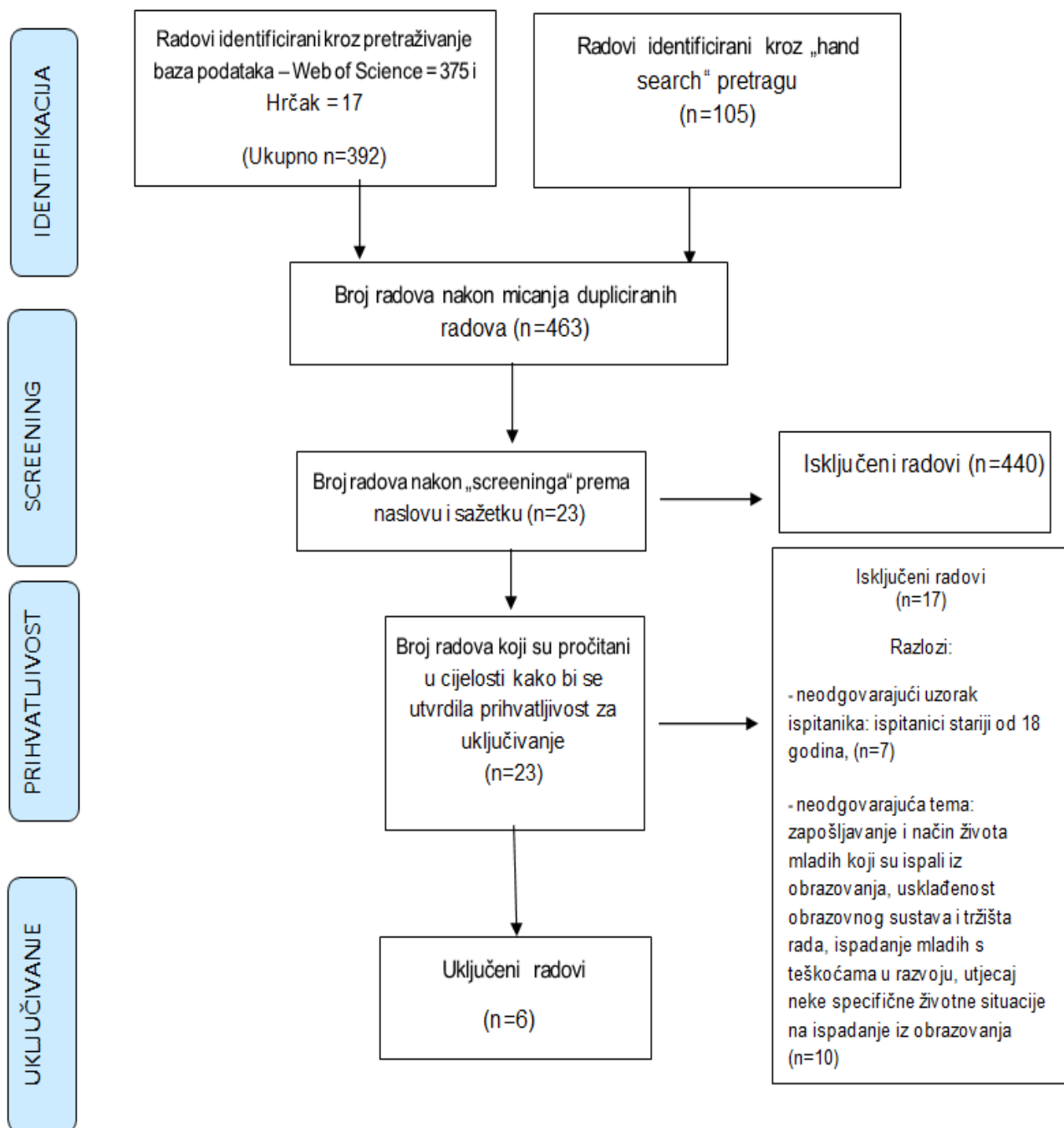
Broj radova identificiranih kroz baze Web of Science i Hrčak iznosio je 392. Pretražen je i Google Scholar te je broj radova „hand search“ pretrage iznosio 105. Nakon micanja dupliciranih radova, ukupno nađeni broj radova iznosio je 463. Zatim je pregledano koji radovi ispunjavaju uvjete za uključivanje u analizu. To su bili radovi objavljeni na engleskom ili hrvatskom jeziku, čiji je cilj usmjeren na jednu od sljedećih tema: definiranje pojma mladih

koji su ispali iz obrazovanja, opis rizičnih čimbenika kod mlade osobe ili u okruženju koji utječu na ispadanje iz obrazovanja, odrednice ranog napuštanja obrazovanja, posljedice ispadanja iz obrazovanja te prikaz intervencija za mlade koji su ispali iz obrazovanja. Nadalje, kriterij za uključivanje bila je populacija, odnosno mladi osnovnoškolske i srednjoškolske dobi (7-18 godina), kulturološki kriteriji (istraživanja izvan europskog i zapadnoeuropskog konteksta bila su isključena iz analize) te znanstveno područje i vrsta rada. Kriteriji uključivanja i isključivanja radova za analizu prikazani su u tablici 5.

Tablica 5. Kriteriji za uključivanje i isključivanje radova za analizu

KRITERIJ	UKLJUČIVANJE	ISKLJUČIVANJE
Jezik	Engleski i hrvatski jezik	Ostali jezici
Godina objavljivanja rada	Radovi objavljeni u periodu 2006. – 2021. godine	Radovi objavljeni prije 2006. godine
Tema	Definiranje mladih koji su ispali iz obrazovanja, rizični čimbenici kod mlade osobe i u okruženju koji utječu na ispadanje, odrednice ranog napuštanja obrazovanja, posljedice ispadanja iz sustava obrazovanja, intervencije za mlade koji su u riziku ili su napustili obrazovanje.	Zapošljavanje i način života mladih koji su ispali iz sustava obrazovanja, usklađenost obrazovnog sustava i tržišta rada, ispadanje iz obrazovanja mladih s teškoćama u razvoju, konzumacija alkohola i droga i ispadanje iz obrazovanja, utjecaj specifičnih životnih situacija (trudnoća, problemi s mentalnim zdravljem) na ispadanje iz obrazovanja
Dob	Osnovna i srednja škola (7-18 godina)	Mladi stariji od 18 godina.
Kulturološki čimbenici	Istraživanja unutar europskog i zapadnoeuropskog kulturnog područja	Istraživanja izvan europskog i zapadnoeuropskog kulturnog područja
Znanstveno područje	Društvene znanosti	Prirodne, tehničke, humanističke i umjetničke znanosti te biomedicina i zdravstvo
Vrsta rada	Izvorni znanstveni i pregledni rad	Priopćenje, stručni rad, bibliografija, životopis, esej

Nakon čitanja naslova i sažetaka 463 radova, a s obzirom na kriterije, isključeno je 440 radova. Ostala 23 rada pročitana su u cijelosti kako bi se utvrdila prihvatljivost za uključivanje u analizu. Iz analize je isključeno 16 radova zbog jednog od 3 razloga: neodgovarajući uzorak ispitanika (ispitanici stariji od 18 godina), neodgovarajuća tema (zapošljavanje i način života mladih koji su ispali iz obrazovanja, usklađenost obrazovnog sustava i tržišta rada, ispadanje mladih s teškoćama u razvoju, utjecaj neke specifične životne situacije na ispadanje iz obrazovanja), kulturološki različita istraživanja (istraživanja izvan europskog i zapadnoeuropskog kulturnog područja). Dakle, u analizu je uključeno 7 radova koji su zadovoljili kriterije uključivanja. Prikaz cijelog procesa identifikacije i uključivanja radova u analizu prikazan je u Dijagramu 1.

Dijagram 1. Proces identificiranja i uključivanja radova u analizu (PRISMA model)

6. Rezultati

Kao jedinice analize kreirane su sljedeće kategorije: autor (godina rada), vrsta i cilj rada, uzorak, korišteni ključni termini i definicija, rizični čimbenici u mladoj osobi i okruženju, odrednice, posljedice te intervencije. Radovi uključeni u analizu su sljedeći: Ferić, Milas i Rihtar - Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja (2010); Baturina, Berc i Majdak - Nevidljiv problem–stvarni rizik: ispadanje učenika iz srednjoškolskog obrazovanja (2014); Reschly - Reading and school completion: Critical connections and Matthew effects (2010); Fan i Wolters - School motivation and high school dropout: The mediating role of educational expectation (2012); Sagatun i suradnici - Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: The mediating role of grades in a population-based longitudinal study (2014); Hughes i suradnici - Effect of retention in elementary grades on dropping out of school early. (2017). Sažetak glavnih spoznaja svih uključenih radova prema jedinicama analize prikazan je u tablicama u poglavlju Prilog 1. U nastavku teksta slijedi prikaz ključnih spoznaja u pet područja analize (definicija ispadanja mladih iz sustava obrazovanja, rizični čimbenici u mladoj osobi i okruženju koji utječu na ispadanje, odrednice ranog napuštanja obrazovanja, posljedice ispadanja iz sustava obrazovanja i intervencije za mlade koji su u riziku ili su napustili obrazovanje).

6.1 Definicija ispadanja mladih iz sustava obrazovanja

Definicije ispadanja mladih iz sustava obrazovanja u analiziranim radovima vrlo su slične i međusobno se nadopunjavaju. U dva rada ne nalazi se konkretna definicija ispadanja s time da je u jednom od ta dva rada ona navedena usputno, dok u drugom radu autori obrazlažu razlog nepostojanja jasne definicije ovog fenomena i donose tri strategije za njegovo identificiranje.

Definicije fenomena ispadanja kreću se na kontinuumu od onih jednostavnijih poput „ispadanje je napuštanje srednjoškolskog obrazovanja prije stjecanja srednjoškolske svjedodžbe“ (Ferić, Milas i Rihtar, 2010) ili „nacionalni problem svih zemalja svijeta koji ima posljedice na pojedinca i društvo“ (Sagatun i sur., 2014) do onih potpunijih i kompleksnijih

poput „ispadanje učenika iz školovanja ili specifičnih programa za osposobljavanje prije dovršetka pojedine razine obrazovanja i stjecanja svjedodžbe (Baturina, Berc i Majdak, 2014). Reschly (2009) navodi kako je ispadanje posljedica višegodišnjeg povlačenja, odnosno višegodišnje borbe s društvenim i interpersonalnim aspektima školovanja te ispunjavanjem/neispunjavanjem akademskih očekivanja.

Hughes i suradnici (2017) ne navode konkretnu definiciju ispadanja i ističu kako je definirati ispadanje izazov iz nekoliko razloga. Prvi je taj što je ispadanje svakog učenika izazvano spletom specifičnih okolnosti i zbog toga jedinstveno, a drugi je taj što učenici rijetko ili gotovo nikada ne prijavljuju kada službeno napuštaju školu. Naime, učenici u Teksasu zakonski su obvezni pohađati školu do 18. godine, međutim postoji mogućnost da budu izvan formalnog sustava obrazovanja, a da pritom ne krše državni zakon o obaveznom upisu na način da od strane roditelja imaju organizirano privatno ili kućno školovanje. Također, učenici se s navršениh 16 godina mogu zaposliti na puno radno vrijeme na neopasnim poslovima.

Fan i Wolters (2012) također ne navode konkretnu definiciju, ali ističu kako je napuštanje obrazovanja jedna od najistaknutijih obrazovnih problema današnjice koji rezultira troškovima ne samo za pojedinca nego i za društvo u cjelini.

6.2. Rizični čimbenici u mladoj osobi i okruženju koji utječu na ispadanje iz obrazovanja

Rizični čimbenici zastupljeni su u svih 6 analiziranih radova. Istraživanja su glede rizičnih čimbenika poprilično konzistentna na način da ispadanje pripisuju sličnim rizičnim čimbenicima.

Istraživanje Ferić, Milas i Rihtar (2010) zanimljivo je zbog toga što kroz anketu i fokus grupe detektira rizične čimbenike kod nekoliko skupina ispitanika – mladih koji su ispali iz sustava obrazovanja, učenika, roditelja i nastavnika. Prva skupina bili su mladi koji su napustili obrazovanje i kao glavni rizični čimbenici koji su bili u pozadini ispadanja pokazali su se manjak motivacije, manjak sposobnosti te izostajanje s nastave. Rizični čimbenici koje iznose učenici slični su onima kod prve populacije, ali u ponešto različitoj mjeri i to su delinkventno i asocijalno ponašanje, specifični problemi (maloljetnička trudnoća, bolest i slično), socijalni

problemi ili nemogućnost podmirivanja troškova te manjak sposobnosti. Roditelji vrlo slično populaciji učenika kao rizične čimbenike navode problematična ponašanja učenika, manjak sposobnosti i nemogućnost svladavanja gradiva, obiteljske probleme i socijalne i financijske probleme. Profesori pak rizičnim čimbenicima za ispadanje iz obrazovanja smatraju manjak sposobnosti i obiteljske probleme, delinkventno ponašanje te financijske probleme.

Baturina, Berc i Majdak (2014) unutar mikrosustava mlade osobe navode rizične čimbenike unutar obitelji (nizak obrazovni status roditelja i nizak socioekonomski status obitelji) i unutar vršnjačkog okruženja (odbacivanje od strane prosocijalno orijentiranih vršnjaka te druženje s delinkventnim vršnjacima). Unutar mezosustava autori navode rizične čimbenike koji se tiču škole i zajednice. Što se tiče škole, to su školski sustav (loša socijalna struktura učenika koja negativno utječe na uspjeh učenika što posljedično može dovesti do ispadanja), nedostatni školski resursi (nedostatan broj nastavnika povećava rizik od ispadanja), struktura škole (veći rizik za ispadanje su javne u odnosu na privatne i katoličke škole) te školska politika i praksa (kompetencije nastavnika i njihov odnos s učenicima, veličina škole i broj učenika). Rizični čimbenici za ispadanje u okviru zajednice su siromašne zajednice u kojima nedostaje resursa i sadržaja poput dječjih igrališta, parkova i izvannastavnih aktivnosti gdje bi djeca i mladi mogli kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Za mlade koji žive u siromašnim zajednicama s malo ili nimalo sadržaja koji bi omogućavali konstruktivno provođenje slobodnog vremena, veća je vjerojatnost da će provoditi vrijeme s prijateljima koji su ispali iz obrazovanja, čime se posljedično povećava rizik za njihovim odustajanjem od obrazovanja.

Sagatun i suradnici (2014) svojim su istraživanjem dokazali da slab školski uspjeh predstavlja rizični čimbenik za ispadanje jer su učenici koji su završili srednju školu, odnosno 13. razred imali znatno viši školski uspjeh u trenutku mjerenja u 10. razredu u odnosu na mlade koji su ispali iz obrazovanja. Rizični čimbenici su također i pušenje, konzumacija alkohola te fizička neaktivnost. Tjelesna aktivnost i način života ne samo da utječu na tjelesno zdravlje, već i na emocionalnu stabilnost i spoznaju, samoučinkovitost i motivaciju. Još jedan rizični čimbenik kojeg navode autori su problemi u ponašanju. Od mladih koji su ispali iz obrazovanja, mladići su u desetom razredu izvještavali o eksternaliziranim problemima, dok su djevojke izvještavale o internaliziranim problemima u ponašanju.

Fan i Wolters (2012) vrlo slično ostalim autorima navode kako su rizični čimbenici za ispadanje slab školski uspjeh, delinkventno ponašanje, nedostatak motivacije za školske aktivnosti, pohađanje nekvalitetne škole u kojoj nema podrške od strane učitelja, obitelji niskog socioekonomskog statusa i loš odnos s roditeljima te druženje s delinkventim vršnjacima.

Hughes i suradnici (2017) svojim su istraživanjem utvrdili da pad razreda predstavlja značajan rizični čimbenik za ispadanje iz obrazovanja do 16. godine bez obzira na spol ili etničko podrijetlo. Mladi koji su pali razred imali su 10 puta veću šansu za ispadanje iz obrazovanja prije završetka 10. razreda od njihovih kolega koji su redovno pohađali razrede.

Reschly (2009) se za razliku od drugih autora koji su obuhvatili širi spektar rizičnih čimbenika ispadanja fokusira na poteškoće s čitanjem. Budući da poteškoće s čitanjem onemogućavaju normalno praćenje nastave i stjecanje novih znanja, one s vremenom utječu na angažman i motivaciju učenika te povezanost sa školom te tako doprinose postepenom povlačenju ili padu razreda, događajima koji prethode kasnijem napuštanju obrazovanja.

6.3. Odrednice ranog napuštanja obrazovanja

Od analiziranih radova, u dva rada spominju se odrednice ispadanja mladih iz sustava obrazovanja. Ostali radovi nisu istraživali ovaj aspekt unutar fenomena ispadanja. Ferić, Milas i Rihtar (2010) kao najsnažniju odrednicu navode ponavljanje razreda, a za svaki ponavljeni razred vjerojatnost ispadanja povećava se čak četiri puta. Uz to, loš školski uspjeh, nizak materijalni status obitelji te nizak stupanj obrazovanja majke povećavaju vjerojatnost da će učenik ispasti iz obrazovanja. Hughes i suradnici (2017) u svojem radu također kao glavnu odrednicu ispadanja iz obrazovanja navode pad razreda, ali naglašavaju da ta povezanost može biti potaknuta i još nekim faktorima poput lošeg školskog uspjeha i siromaštva.

6.4. Posljedice ispadanja iz sustava obrazovanja

Posljedice ispadanja zastupljene su u 5 analiziranih radova. Sva su istraživanja poprilično konzistentna glede posljedica ispadanja samo što ih neka istraživanja opisuju opširnije, a neka sažetije.

Sagatun i suradnici (2014) vrlo sažeto navode kako ispadanje sa sobom nosi negativne posljedice za čitav život pojedinca, a one se ogledaju u slabijem zdravstvenom stanju pojedinca i ovisnosti o socijalnoj pomoći. Hughes i suradnici (2017) posljedice ispadanja objedinjuju kao cjeloživotne ekonomske, profesionalne, socijalne i zdravstvene nejednakosti u odnosu na mlade koji su završili srednjoškolsko obrazovanje. Ekonomske posljedice potkrepljuju podatkom da će oni mladi koji nisu završili srednjoškolsko obrazovanje u prosjeku tijekom života zaraditi 263 440 \$ manje u odnosu na one koji su završili srednjoškolsko obrazovanje. Ferić, Milas i Rihtar (2010) malo opširnije posljedice dijele na ekonomske – od ekonomskih, kao što su otežano zapošljavanje i nezaposlenost, privremena zaposlenost, nedostatni prihodi i slaba mogućnost poslovnoga napredovanja, do socijalnih kao što su povećana potreba za socijalnom pomoći, manifestiranje antisocijalnih ponašanja, socijalna isključenost te osobnih poput niskog samopoštovanja i problema u obitelji.

Baturina, Berc i Majdak (2014) također navode kako su posljedice ispadanja višeslojne i reflektiraju se na otežano i nesigurno zapošljavanje, nepovoljne učinke na mentalno zdravlje i uključenost u zajednicu što postepeno vrlo često dovodi do socijalne isključenosti. Ispadanje ugrožava dobrobit pojedinaca jer vodi prema niskoj razini konkurentnosti na sve zahtjevnijem tržištu rada, odnosno povećava rizik od nesigurnog zapošljavanja i dugotrajne nezaposlenosti. Drugim riječima, ispadanje ne samo da je neuspjeh mladih osoba na tržištu rada, već je to i neuspjeh u korištenju potencijala koje ta mlada osoba posjeduje za društvo u cjelini jer bez obrazovanja ne mogu doprinosti daljnjem ekonomskom rastu i konkurentnosti.

Fan i Wolters (2012) jednako kao i drugi autori kao posljedice navode otežano zapošljavanje na slabo plaćenim poslovima, ovisnost o socijalnoj pomoći te veća šansa za zdravstvenim problemima i uključivanjem u kriminalne aktivnosti.

6.5. Intervencije za mlade koji su u riziku ili su napustili obrazovanje

Svi analizirani radovi naglašavaju važnost intervencija prema mladima koji ispadaju iz sustava obrazovanja. Pet radova stavljaju naglasak poglavito na preventivne intervencije zbog toga što one neutraliziraju i sprječavaju razvoj rizičnih čimbenika kojima su izloženi mladi.

Hughes i suradnici (2017) stavljaju naglasak na intervencije koje se orijentiraju na povećanje stope završavanja obrazovanja. Napuštanje obrazovanja sa 16 godina privlačnija je opcija za mlade koji su prethodno pali razred nego za učenike iste dobi koji su redovno pohađali razrede poglavito zbog mogućnosti zaposlenja na puno radno vrijeme. Upravo zbog toga, intervencije bi trebale biti usmjerene na ubrzavanje procesa završavanja srednje škole kako bi učenici završili školu na vrijeme, odnosno kako ne bi kasnili za ostalim vršnjacima. Programi ubranog završavanja srednje škole obično su samostalni programi u kojima su predmeti tematski povezani, nastava iskustvena, razredna odjeljenja manja, a dostupna je i dodatna akademska i socijalna podrška. Korist ovakvih intervencija autori potkrepljuju podatkom da je studija provedena 2015. od strane „Community Preventive Services Task Force“ potvrdila i pronašla jasne dokaze da intervencije koje imaju uključene spomenute komponente mogu poboljšati stope završavanja srednjoškolskog obrazovanja, poglavito za visokorizične mlade.

Baturina, Barc i Majdak (2014) naglašavaju važnost prevencije koja mora biti fleksibilna i vođena individualnim potrebama svake mlade osobe u riziku od ispadanja, a njihovi sadržaji bi se trebali sastojati od akademskih, ekonomskih te socijalnih aspekata. Postoje tri temeljna pristupa prevenciji – programski koji uključuje stvaranje programa za podskupinu učenika koji su u najvećem riziku od ispadanja, zatim sveobuhvatni koji uključuje reforme školskog okruženja kako bi se pozitivno djelovalo na obrazovne ishode učenika te sistemski pristup koji uključuje reformu cijelog školskog sustava (Rumberger, 2011; prema Baturina, Barc i Majdak, 2014). Ova tri pristupa prevencije autori dijele u dvije kategorije. U prvu kategoriju spadaju one intervencije kojima je prevencija ispadanja primarni cilj i koje su usmjerene na pojedince ili skupine učenika koji su prethodno identificirani kao rizični i to su programi u redovnoj školi ili u zajednici. Druga kategorija obuhvaća intervencije čiji je cilj širi od prevencije ispadanja i obuhvaća širu ciljanu skupinu od učenika u riziku, ali posredno im je cilj smanjiti stope ispadanja. Ta kategorija programa uključuje restrukturiranje škola i školske

reforme (Tyler i Lofstrom, 2009; prema Baturina, Berc i Majdak, 2014). Autori navode i pregled potencijalnih strategija kojima se minimaliziraju čimbenici ranog napuštanja obrazovanja, ovisno o skupini rizičnih čimbenika kojima se pridaje važnost. To su: strategije prevencije potencijalnih problema u učenju i ponašanju, strategije kojima se sprječavaju problemi u daljnjem napredovanju i strategije za kontroliranje poremećaja u ponašanju (Kranželić-Tavra i Bašić, 2005; prema Baturina, Berc i Majdak, 2014). Intervencije s ciljem smanjenja školskog neuspjeha autori dijele na intervencije u razredu (podučavanje učitelja strategijama podučavanja i discipliniranja učenika te komunikacije s učenicima i roditeljima) i intervencije u obitelji (obiteljski odnosi, komunikacija i kompetencije roditelja), a napominju i važnost preventivnih mjera kojima se može djelovati na kognitivne, socijalne i osobne probleme učenika prije no što počnu utjecati na školski uspjeh. Na taj način bi se moglo osigurati odgojno-obrazovno okruženje koje će omogućavati uspjeh za svakog učenika poput promjene školske sredine, nastavnih sadržaja koji motiviraju učenika te novih metoda i strategija podučavanja. Naposljetku, autori naglašavaju važnost kvalitetnog i sveobuhvatnog predškolskog odgoja koji neutralizira manjkavosti u kognitivnim i socijalnim resursima primarnih obitelji kojima su djeca izložena od najranije dobi i tako ne samo da izjednačava obrazovne šanse, već na taj način posredno prevenira kasnije ispadanje iz obrazovanja i snažan je poticaj za buduća obrazovna postignuća. Ulagati u djecu od najranije dobi bitno je zbog toga što su ona produktivni temelj društva u budućnosti, ali i potencijalno skupi socijalni problemi ukoliko učinkovito i pravovremeno ulaganje izostane (Baturina, Berc i Majdak, 2014).

Ferić, Milas i Rihtar (2010) na temelju svojeg istraživanja predlažu da bi preventivni programi trebali biti prilagođeni raznim populacijama mladih koji su odustali od obrazovanja te da bi se trebali sastojati od raznih elemenata – akademskih, ekonomskih i socijalnih. Pri tome se treba voditi računa o tri temeljna rizična čimbenika koja su utvrdili svojim istraživanjem, a na kojima se zasniva odluka o ispadanju. To su nedostatak sposobnosti, nedostatak interesa i motivacije za školu te siromaštvo i loši materijalni uvjeti. Kako bi se osiguralo da učenici niskog socioekonomskog statusa ne budu isključeni iz cjelovitog srednjoškolskog obrazovanja, potrebno je za takve učenike osigurati besplatne ili subvencionirane udžbenike, prijevoz i smještaj u učeničkim domovima. Učenicima koji imaju poteškoće sa svladavanjem gradiva trebalo bi pružiti neki oblik sustavne i organizirane pomoći u učenju, a uvođenjem

profesionalne orijentacije u osnovnim školama učenicima bi se pomoglo u odabiru srednje škole koja odgovara njihovim interesima i sposobnostima čime bi se dijelom mogao ublažiti i pad motivacije za školovanje.

Sagatun i suradnici (2014) istraživanjem su utvrdili da i internalizirani i eksternalizirani problemi u ponašanju predstavljaju značajan rizični čimbenik za ispadanje iz obrazovanja. Međutim, gledano internalizirane i eksternalizirane probleme u ponašanju zajedno, eksternalizirani su bili jači prediktor ispadanja. Isto tako, kada su proučavali medijatorski efekt ocjena između internaliziranih i eksternaliziranih problema i ispadanja, utvrdili su da su eksternalizirani problemi ti koji će zbog ponovljenih disciplinskih mjera utjecati na angažman učenika i utjecati na njihov školski uspjeh, a potom i na ispadanje. S druge strane, njihovo smanjenje može poboljšati kasniji školski uspjeh, smanjiti napuštanje škole i rizik od zdravstvenih problema. Zbog toga, kod intervencija stavljaju naglasak na eksternalizirane probleme zbog toga što oni posebno ometaju završavanje srednjoškolskog obrazovanja. U radu ne predstavljaju prijedloge intervencija, već navode kako rezultati njihovog istraživanja trebaju služiti kao poticaj razvoja intervencija za sprječavanje eksternaliziranih problema u ponašanju i promicanje zdravog ponašanja među mladima kao alata za smanjenje stope ispadanja iz obrazovanja.

Fan i Wolters (2012) svojim su istraživanjem zaključili da obrazovna očekivanja učenika tvore most između njihovih motivacijskih uvjerenja i stavova i ponašanja te ustrajanja ili odustajanja od obrazovanja. Budući da su motivacija i obrazovna očekivanja promjenjiva i prilagodljiva školskom kontekstu, preventivna strategija mogla bi biti orijentirana na poboljšanje obrazovnih očekivanja učenika kroz promicanje njihove akademske motivacije. Prema tome, kako bi se poboljšala motivacija i obrazovna očekivanja učenika potrebno je osigurati učenicima poticajnu nastavnu klimu, obrazovne programe i aktivnosti koje poboljšavaju njihovu motivaciju i obrazovna očekivanja.

Reschly (2009) opisuje „Check & Connect“ model osmišljen za poticanje angažmana učenika na školu i učenje kroz izgradnju odnosa, rješavanje problema i upornost. To je ciljana osobna intervencija za mlade koji su marginalizirani ili pod povećanim rizikom za slabe obrazovne ishode. Sastoji se od 4 glavne komponente: rad učenika i obitelji s mentorom minimalno 2 godine, redovito provjeravanje učenikova ponašanja, obrazovnog napretka i prilagodbe školi, pravodobno interveniranje kako bi učenik uspostavio i održao povezanost sa školom i

učenjem te unaprijedio socijalne i akademske kompetencije i na kraju rad s obitelji kako bi se promicao učenikom angažman i uspjeh. Komponenta Check odnosi se na kontinuirano procjenjivanje učenika na tri područja: prisutnost, ponašanje i školski uspjeh i sva tri su promjenjiva i izravno vezana za školski uspjeh i kasniji završetak škole. Komponenta Connect odnosi se odnos između mlade osobe i mentora i provodi se na osnovnoj i intenzivnoj razini. Osnovna razina uključuju mjesečne sastanke koji služe za rješavanje problema, raspravljanje o važnosti obrazovanja za buduće ciljeve te pružanje podrške učeniku, kao i održavanje pozitivnog odnosa između mentora i učenika. Intenzivna razina inicira se i pokreće ovisno o potrebi, na temelju ispitivanja podataka o angažmanu učenika i one su individualizirane prema potrebama učenika i mogu se sastojati od akademske podrške, rješavanja problema, postavljanja ciljeva i obiteljsko-školskog rješavanja problema. Mentori stvaraju mrežu pozitivnih odnosa s mladima, između obitelji i škole i zato su ključ u realizaciji i uspjehu intervencije. Rad mentora s učenicima i obiteljima može se okarakterizirati kao Upornost Plus – ustrajnost, kontinuitet i dosljednost. Ustrajnost se odnosi na to da će mentor ustrajati i neće dopustiti da se učenik odvрати od školovanja, kontinuitet se odnosi na mentorov dugogodišnji odnos s učenikom i obitelji, a dosljednost na poruku od strane mentora o važnosti školovanja i vjeru u učenikove sposobnosti za prevladavanje poteškoća i frustracija na konstruktivan način, učenje, naporan rad i u konačnici, uspjeh.

7. Rasprava

Ispadanje mladih iz sustava obrazovanja kompleksan je fenomen. Ako krenemo od samog definiranja pojma, definicije koje se iznose u radovima su jasne i autori, čak i oni koji nisu ponudili konkretnu definiciju ovog fenomena, poprilično su usuglašeni te se međusobno nadopunjavaju. Pod tim se pojmom prvenstveno podrazumijeva napuštanje obrazovanja prije stjecanja srednjoškolske svjedodžbe, a potom i veliki društveni problem svih zemalja zbog brojnih posljedica koje on sa sobom nosi kako na osobnom i društvenom planu.

Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti kako su rizični čimbenici koji utječu na ispadanje iz obrazovanja raznoliki. Bilo koji elementi unutar ekosustava mlade osobe mogu svojim djelovanjem i međudjelovanjem s drugim elementima sustava kroz dulji vremenski period utjecati na ispadanje. Također, skup čimbenika koji će kod jedne mlade osobe utjecati na ispadanje kod druge koja se nalazi u posve istim ili sličnim okolnostima neće. Ipak, istraživanja pokazuju da su čimbenici ispadanja uglavnom vezani uz mikrosustav mlade osobe, a to su obiteljske prilike i školsko okruženje. Loš školski uspjeh, manjak interesa i motivacije za školu, problemi s disciplinom i izostajanje s nastave, kao i druženje s devijantnim vršnjacima, posebice ako se dovedu u vezu sa elementima makrosustava poput niskog socioekonomskog statusa i lošeg kulturnog okruženja u najvećem broju slučajeva rezultiraju ispadanjem.

Odrednice, odnosno konkretni uzroci ispadanja analizirani su u samo dva rada dok se ostala istraživanja nisu bavila tim „momentom ispadanja“. Pretpostavka je da se istraživači nisu bavili odrednicama upravo iz razloga složenosti ovog fenomena, činjenice da je to problem koji se razvija godinama prije nego što do njega dođe. Ono je odraz individualnih, situacijskih i društvenih uzroka koji su svojim međudjelovanjem u određenom vremenskom razdoblju djelovali na učenika i zbog toga je teško utvrditi što je to što je u konačnici prevagnulo kod mlade osobe da se odluči napustiti obrazovanje. Hughes i suradnici (2017) su oprezni i unatoč tome što navode da pad razreda je najvažnija odrednica ispadanja, upozoravaju da ta povezanost može biti potaknuta i drugim čimbenicima poput lošeg školskog uspjeha ili siromaštva.

Ispadanje iz obrazovanja nema samo višestruke uzroke, nego i posljedice. Ferić, Milas i Rihtar (2010) u svojem su istraživanju naveli da se mladi koji su ispali iz obrazovanja suočavaju s brojnim poteškoćama na više razina – od ekonomskih, kao što su otežano zapošljavanje i

nezaposlenost, privremena zaposlenost, nedostatni prihodi i slaba mogućnost poslovnoga napredovanja, do socijalnih (povećana potreba za socijalnom pomoći, manifestiranje antisocijalnih ponašanja, socijalna isključenost), ali i osobnih (problemi u obitelji, nisko samopoštovanje). Baturina, Berc i Majdak (2014) najvažnijom posljedicom ispadanja iz obrazovanja navode nesigurno i otežano zapošljavanje, povećan rizik od socijalne isključenosti te nepovoljne posljedice na mentalno zdravlje. Jednako kao što je završavanje srednjoškolskog obrazovanja snažan prediktor zdravlja, otvara vrata daljnjem obrazovanju, bolje plaćenim poslovima i višom razinom zdravstvene i socijalne podrške, tako ispadanje iz obrazovanja povećava rizik od nezaposlenosti i slabo plaćenih poslova, uključivanja u kriminalne aktivnosti, cjeloživotne ovisnosti o socijalnoj pomoći, konzumacije sredstava ovisnosti. Ostala istraživanja konzistentno su i sažeto navela kako su posljedice ispadanja negativne i cjeloživotne na ekonomskom, socijalnom i zdravstvenom planu.

Što se tiče intervencija, istraživanja su suglasna u tome da zbog svih negativnih posljedica koje ispadanje sa sobom nosi za pojedinca, ali i za društvo u cjelini, svaka mlada osoba koja je u riziku ili je ispala iz sustava obrazovanja zahtijeva pažnju i angažman prvenstveno obrazovnog, ali i ostalih pratećih sustava poput sustava socijalne skrbi. U pet analiziranih radova autori na temelju rezultata istraživanja predlažu što bi intervencije trebale sadržavati, dok je u jednom radu opisana jedna intervencija. Baturina, Berc i Majdak (2014) i Ferić, Milas i Rihtar (2010) stavljaju imperativ na prevenciju. Navode kako bi preventivni programi trebali biti fleksibilni i prilagođeni individualnim potrebama svake mlade osobe u riziku od ispadanja te bi se trebali sastojati od raznih elemenata – akademskih, ekonomskih i socijalnih pri tome se vodeći rizičnim čimbenicima utvrđenih istraživanjima. To govori da samo poznavanje rizičnih čimbenika s kojima se mladi suočavaju ne čini ništa po pitanju njihova ublažavanja, već oni služe samo kao putokaz za kreiranje preventivnih programa i intervencija u skladu s potrebama. Fan i Wolters (2012) također navode kako je najbolji odgovor na rizike od ispadanja kojima su izloženi mladi prevencija koja stavlja naglasak na akademsku motivaciju i obrazovna očekivanja. Sagatun i suradnici (2014) svojim su istraživanjem utvrdili da i internalizirani i eksternalizirani problemi u ponašanju mogu biti značajni rizični čimbenici za ispadanje, međutim eksternalizirani su ipak jači prediktor ispadanja te zbog toga naglašavaju kako bi se intervencije trebale usmjeriti poglavito na njih. Rezultati i tumačenja njihovog istraživanja preklapaju se s rezultatima drugih istraživanja jer su i ostali autori utvrdili da je

delinkventno ponašanje jedno od glavnih rizičnih čimbenika za ispadanje iz obrazovanja. Hughes i suradnici (2017) u prijedlogu intervencije konkretno se usmjeravaju na povećanje stope završetka obrazovanja jer smatraju da je upravo odugovlačenje i zaostajanje za drugim učenicima zbog pada razreda ono što učenike najviše demotivira i potiče na odustajanje. Reschly (2009) opisuje jedan mentorski program koji je usmjeren na tri komponente - prisutnost, ponašanje i školski uspjeh koje su promjenjive i koje kroz intenzivan i ustrajan rad mentora s učenikom i njegovom obitelji pozitivno utječe na školski uspjeh i kasniji završetak škole. Iz opisa programa vidljivo je kako je kod njega najveći naglasak na podršci i razvoju zdravog odnosa s odraslom, prosocijalnom osobom, a upravo su to komponente koje često ili gotovo uvijek izostaju kod mladih koji su u riziku ili su odustali od obrazovanja.

8. Zaključak

Cilj ovog rada bio je analizirati obilježja fenomena ispadanja mladih iz sustava obrazovanja i oblike podrške mladima koji su ispali ili su u riziku od ispadanja pregledom literature od 2006. do 2021. godine. Fenomen ispadanja mladih iz sustava obrazovanja predstavljen je kroz sljedeća obilježja: definiranje pojma ispadanja mladih iz sustava obrazovanja, prikaz rizičnih čimbenika u mladoj osobi i okruženju koji utječu na ispadanje iz obrazovanja, prikaz odrednica napuštanja obrazovanja, prikaz posljedica ispadanja mladih iz obrazovanja te prikaz intervencija za mlade koji su u riziku ili su ispali iz sustava obrazovanja.

Od istraživanja koja su zadovoljila kriterije uključivanja i koja su bila analizirana u radu dva su se odnosila na Hrvatsku, tri na SAD i jedan na Norvešku. Bez obzira na to što sustavi školstva nisu isti u ovim zemljama, rezultati pokazuju kako je u svakoj zemlji ispadanje veliki problem. Istraživači ovaj pojam, unutar manjih varijacija, vrlo slično definiraju i slažu se da ga izaziva čitav niz rizičnih čimbenika koji djeluju od najranije dobi.

Podrška i pomoć mladima koji su ispali ili su u riziku od ispadanja, bez obzira hoće li ona biti preventivna ili tretmanska mora biti utemeljena na potrebama utvrđenih istraživanjem i u tome su suglasna sva istraživanja. Smatram da problem kod ovog fenomena nije samo njegova neistraženost. Naravno da su istraživanja glavna okosnica i prvi korak, ali ona koja su dostupna pružaju uvid u problematiku, posebice što se tiče stranih istraživanja. Veći je problem akcija, odnosno realizacija intervencijskih prijedloga koji su navedeni u zaključcima istraživanja. Problem ispadanja mladih iz obrazovanja trebao bi prvenstveno postati interes javnih politika jer su mladi najvrjedniji resurs i zalog budućnosti. Stoga, svim akterima u društvu trebalo bi biti u interesu da svaki mladi čovjek maksimalno iskoristi svoje obrazovne potencijale i doprinosi razvoju društva.

Konkretno za Hrvatsku, stope ispadanja su male, unutar 5%. Niskoj stopi prekida nesumnjivo doprinosi to što obrazovanje u Hrvatskoj rano prestaje biti obvezno – zakonom je definirano kako je obrazovanje obvezno za djecu u dobi od 6. do 15. godine života. Međutim, ogroman problem je to što ne postoji sustavno bilježenje ovog fenomena, odnosno Državni zavod za statistiku ne obrađuje podatke sustavno niti postoje službeni podaci o omjerima završetka i prekida školovanja. Posljedično, nema izgrađenog sustava praćenja mladih koji su ispali iz obrazovanja pa se ne može znati je li ta stopa od 5% realan pokazatelj stanja, a upravo to je

osnovni preduvjet prepoznatljivosti veličine ovog problema u društvu. Bez jasnog detektiranja i poznavanja obilježja mladih koji su ispali ili su u riziku od ispadanja nije moguće na sveobuhvatan i ciljani način djelovati prema mladima i osmisliti adekvatne preventivne programe i intervencije u skladu s potrebama i raspoloživim resursima. Zbog toga, analizirana istraživanja u hrvatskom kontekstu dobar su temelj za daljnje djelovanje i pokazatelj da kako bi se moglo uspješno suočiti s ovim problemom fokus ne može biti usmjeren samo na mlade, već i na sve one u njihovom bližem ili daljem okruženju (obitelj, vršnjaci, nastavnici, stručni suradnici) koji imaju većeg ili manjeg značaja u oblikovanju i usmjeravanju njihove ličnosti. To znači da kreirani programi moraju biti sveobuhvatni, odnosno moraju djelovati na više razvojnih ishoda mlade osobe (emocionalno, duhovno, kognitivno, ponašajno) kroz sva okruženja djeteta (obitelj, škola, vršnjaci, zajednica/susjedstvo) (Ferić, 2002). Prevencija ispadanja iz obrazovanja, kako navode Baturina, Berc i Majdak (2014), trebala bi početi još u vrtićkoj dobi kako bi se reduciralo rizike koji mogu djelovati na kasnije ispadanje, a djeca su im izložena od ranog djetinjstva. Učinkovita prevencija može imati veći i važniji utjecaj nego kasnija intervencija koja je često „gašenje požara“ i cilj joj je odmaknuti osobu od problema i usmjeriti prema pozitivnim obrascima ponašanja. Osim toga, programi bi trebali biti napravljeni tako da, osim reduciranja rizičnih čimbenika istovremeno prepoznaju i jačaju jake snage djece i mladih jer bez obzira na to koliko rizika postoji u samoj mladoj osobi ili njenom okruženju, može postojati jedan ili nekoliko zaštitnih čimbenika koji će biti odlučujući u odluci mlade osobe hoće li ona ili ne napustiti obrazovanje. Kako bi se znalo jesu li programi učinkoviti ili ne, odnosno u svrhu unaprjeđivanja i osiguravanja kvalitete i donošenja odluke o potrebi održavanja nekog programa ili intervencije u postojećem sustavu potrebno je provoditi evaluaciju (Žižak, 2010). Ona se treba sastojati od evaluacije ishoda, odnosno vrednovanja postignutih rezultata na razini ostvarenja ciljeva programa/intervencije i evaluacije procesa koja uključuje mjerenje tijeka programa, odnosno tijeka promjene kod pojedinca ili skupine uslijed programa/intervencije (Žižak, 2010). Uz to, od velike je važnosti podizanje svijesti kod svih aktera u društvu o važnosti i veličini problema ispadanja mladih iz obrazovanja kroz sustavne strategije i javne politike koje bi potom podržavale implementaciju i institucionalizaciju učinkovitih programa.

9. Literatura

Baturina, D., Berc, G., & Majdak, M. (2014). Nevidljiv problem—stvarni rizik: ispadanje učenika iz srednjoškolskog obrazovanja. *Revija za socijalnu politiku*, 21(1), 43-67.

Bedeniković, I. (2017). (Ne) zaposlenost mladih i NEET populacija u Hrvatskoj. *Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju*, 4(1), 75-90.

Berc, G., Majdak, M., & Bežovan, G. (2015). Perspektiva stručnih suradnika o ispadanju učenika iz srednjih škola kao novom socijalnom problemu. *Revija za socijalnu politiku*, 22(1), 1-31.

Brajša-Žganec, A., & Merkaš, M. (2010). Razlike u nekim individualnim i obiteljskim obilježjima između zaposlenih i nezaposlenih mladih bez završene srednje škole. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 19(4-5 (108-109)), 691-708.

Blažeković, S. (2018). *Ispadanje iz srednjoškolskog obrazovanja u zemljama EU: uzroci i mjere prevencije*. (diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu. Pravni fakultet.

Dolić, N. (2016). *Gender and Education* (diplomski rad). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Fakultet društvenih i humanističkih znanosti. Odsjek za engleski jezik i književnost.

Doll, B. (2010). School dropout. *The Corsini Encyclopedia of Psychology*, 1-1.

Embreyš, A. (2019). *Ispadanje mladih iz sustava obrazovanja*. (završni rad). Sveučilište u Zagrebu. Pravni fakultet.

Eret, L. (2012). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi*, 19(1), 143-161.

Estêvão, P., & Álvares, M. (2014). What do we mean by school dropout? Early school leaving and the shifting of paradigms in school dropout measurement. *Portuguese Journal of Social Science*, 13(1), 21-32.

Fan, W., & Wolters, C. A. (2014). School motivation and high school dropout: The mediating role of educational expectation. *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), 22-39.

Ferić, I., Milas, G., & Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 621-642.

Ferić, M. (2002). Preventivne intervencije usmjerene prema obitelji-pregled programa. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 10(1), 1-12.

Grebenac, P. (2017). Teorija ekoloških sustava – sažetak. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet. Centar za obrazovanje nastavnika. <https://www.studocu.com/row/document/sveuciliste-u-zagrebu/psihologija-odgoja-i-obrazovanja-nm/teorija-ekoloskih-sustava/3716323> Pristupljeno 15. siječnja 2022.

Grujić Sokač, B. (2019). *Analiza mogućnosti primjene Bronfenbrennerove ekološke teorije u analizi okruženja organizacije*. (diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet.

Guy-Evans, O. (2020, Nov 09). *Bronfenbrenner's ecological systems theory*. Simply Psychology.

Hayes, N., O'Toole, L., & Halpenny, A. M. (2017). *Introducing Bronfenbrenner: A guide for practitioners and students in early years education*. Routledge.

Härkönen, U. (2007). The Bronfenbrenner ecological systems theory of human development. *Scientific Articles of V International Conference PERSON.COLOR.NATURE.MUSIC*.

Hughes, J. N., Cao, Q., West, S. G., Smith, P. A., & Cerda, C. (2017). Effect of retention in elementary grades on dropping out of school early. *Journal of School Psychology*, 65, 11-27.

Kafadar, J. (2016). *Specifičnosti fenomena ispadanja iz obrazovanja srednjoškolskih učenika*. (završni rad). Sveučilište u Zagrebu. Pravni fakultet.

Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A., Jeđud Borić, I. (2017) *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju – konceptualne i metodičke odrednice*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Krstić, K., Stepanović-Ilić, I., & Videnović, M. (2017). Student dropout in primary and secondary education in the Republic of Serbia. *Psihološka istraživanja*, 20(1), 27-50.

Idrizović, D., Smajović, A., & Tokić, I. (2005). PEDAGOŠKO-DIDAKTIČKI PRILOZI. *DHS-DRUŠTVENE I HUMANISTIČKE STUDIJE*, 355.

Jonassen, J. T., & Blondal, K. S. (2005). Early school leavers and the dropout issue in Europe. *Back on track. Reykjavík: The Icelandic Leonardo da Vinci National Agency*, 6-9.

Lebedina Manzoni, M. (2007): *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Naklada Slap: Jastrebarsko.

Maglica, T., & Džanko, P. (2016). Internalizirani problemi u ponašanju među splitskim srednjoškolicima. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 65(4), 559-585.

Mikulić, M. (2015). *Statistička analiza utjecaja obrazovanja na konkurentnost radne snage u Republici Hrvatskoj* (diplomski rad). Sveučilište u Splitu. Ekonomski fakultet Split.

Milas, G., Ferić, I., & Šakić, V. (2010). Osuđeni na socijalnu isključenost? Životni uvjeti i kvaliteta življenja mladih bez završene srednje škole. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 669-689.

MZOŠ (2021). ŠeR – Školski e-Rudnik. Dostupno na mrežnim stranicama Ministarstva znanosti i obrazovanja: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiZWE3YTE4OWQtOWJmNC00OTJmLWE2MjktYUQ5MWJINDNlZDQ0IiwidCI6IjJMTFhYmNjLWl3NjEtNDVkyi1hOWY1LTRhYzY3ZTkwZTFkNCIsImMiOiJh9> Pristupljeno 28. prosinca 2021.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. *Narodne novine*, br. 13/2021

Nikolić, J. (2021). *Ulaganje u obrazovanje u Hrvatskoj usporedno s OECD zemljama* (diplomski rad). Sveučilište u Splitu. Ekonomski fakultet Split.

Obadić, A. (2017). Nezaposlenost mladih i usklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada. *Ekonomski misao i praksa*, (1), 129-150.

Perin, V. (2013). Strukovno obrazovanje i tržište rada: koncept fleksibilnosti. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 59(30), 147-154.

Popović, S. & Buljevac, M. (2016). Prekid srednjoškolskog obrazovanja mladih s teškoćama u razvoju. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(3), 463-488.

Poštrak, M., Žalec, N. i Berc, G. (2020). *Socijalna integracija mladih u riziku od ispadanja iz sustava obrazovanja: rezultati slovenskog programa Projektno učenje mladih odraslih*. *Revija za socijalnu politiku*, 27(3), 287-308.

Puljiz, V., Bežovan, G., Matković, T., Šućur, Z., & Zrinščak, S. (2008). *Socijalna politika Hrvatske*. Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu.

https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=26RVYkUkBXAC&oi=fnd&pg=PR11&dq=puljiz+socijalna+politika&ots=9yYo7SP9Fu&sig=5B5f6sq0fTcp5pRQCC7mguEBKaI&redir_esc=y#v=onepage&q=puljiz%20socijalna%20politika&f=false Pristupljeno 28. siječnja 2022.

Reschly, A. L. (2010). Reading and school completion: Critical connections and Matthew effects. *Reading & Writing Quarterly*, 26(1), 67-90.

Rosandić, J. (2013). *Razvoj školstva u Hrvatskoj od 60-ih godina 19. stoljeća do kraja 20. stoljeća* (diplomski rad). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Fakultet društvenih i humanističkih znanosti. Odsjek za povijest.

Sagatun, Å., Heyerdahl, S., Wentzel-Larsen, T., & Lien, L. (2014). Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: The mediating role of grades in a population-based longitudinal study. *BMC public health*, 14(1), 1-13.

Strugar, S. (2011). *Zatvorena vrata budućnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Uzelac, S., Bouillet, D. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb. Školska knjiga.

Velki, T., & Cimer, R. (2011). Primjena teorije ekoloških sustava u radu s djetetom s ADHD-om. *Klinička psihologija*, 4(1-2), 71-87.

Vrcelj, S., Kušić, S., & Cikač, T. (2017). Odnos srednjoškolaca prema školskom uspjehu. *Acta Iadertina*, 14(2).

Zakon o odgoju i obrazovanju. *Narodne novine*, br. 64/2020.

Živčić-Bečirević I., Smojver-Ažić S., & Miščenić G. (2003). Problemi u ponašanju predškolske djece prema procjeni roditelja i odgojitelja. *Psihologijske teme*, 12(1), 63-76.

Žižak, A., & Kobolt, A. (2010). *Teorijske osnove intervencija: socijalnopedagoška perspektiva*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

10. Prilog

Prilog 1: Tablični prikaz uključenih radova sažetih prema jedinicama analize

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija ispadanja iz obrazovanja	Rizični čimbenici	Određnice	Posljedice	Intervencije
Hughes i suradnici (2017)	Vrsta: longitudinalno istraživanje Cilj: istražiti utjecaj padanja razreda u osnovnoj školi na ispadanje iz srednje škole do 16. godine	Učenicima i učenice iz 3 školska okruga u Texasu (n=538)	Nema konkretne definicije. Definirati ispadanje je izazov zbog toga što je ono je dinstveno za svakog učenika i zbog toga što učenici rijetko ili gotovo nikadane prijavljuju kada službeno napuštaju obrazovanje.	Pad razreda.	Pad razreda, uz naglasak da ta povezanost može biti potaknuta i nekim drugim faktorima poput niskog školskog uspjeha i siromaštva.	Cjeloživotne ekonomske, profesionalne, socijalne i zdravstvene nejednakosti	Programi ubrzanog završavanja srednje škole - samostalni programi u kojima su predmeti tematski povezani, a nastava je iskustvena, razredi manji, a dostupnija i dodatna akademska i socijalna podrška

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija ispadanja iz obrazovanja	Rizični čimbenici	Određnice	Posljedice	Intervencije
Ferić, Milas i Rihtar (2010)	<p>Vrsta: kvantitativno i kvalitativno istraživanje metodama fokus-grupa i anketnog istraživanja</p> <p>Cilj: (1) utvrđivanja osnovnih razloga i motiva na kojima se teme lji odluka o napuštanju obrazovanja;</p> <p>(2) razlikovanja pojedinih tipova "odustajanja" na temelju podataka o razlozima odustajanja, školskom iskustvu te sociodemografskim karakteristikama;</p> <p>(3) utvrđivanja najvažnijih odrednica ranoga napuštanja obrazovanja koji bi pomogli prepoznati one učenike kod kojih postoji veća vjerojatnost ispadanja u obrazovanja</p>	<p>Kvalitativno istraživanje (tehnika fokus-grupe) ↓</p> <p>srednjoškolski profesori (N=51), roditelji srednjoškolaraca (N=44) te mladi ljudi s nezavršenom srednjom školom (N=52)</p> <p>Kvantitativno (anketno istraživanje) ↓</p> <p>mladi bez završene srednje škole (N=401), srednjoškolski profesori (N=473), roditelji srednjoškolaraca (N=891) i sami srednjoškolaraca (N=876)</p>	<p>Napuštanje srednjoškolskog obrazovanja prije stjecanja srednjoškolske svjedodžbe</p>	<p>-Manjak motivacije, manjak sposobnosti, izostanci s nastave (mladi koji su ispali iz obrazovanja)</p> <p>-Delinkventno i asocijalno ponašanje, specifični problemi (maloljetnička trudnoća, bolest i slično), socijalni problemi ili nemogućnost podmirivanja troškova i manjak sposobnosti (učenici)</p> <p>Problematična ponašanja učenika, manjak sposobnosti i nemogućnost svladavanja gradiva, obiteljski problemi i socijalni i financijski problemi (roditelji)</p> <p>-Manjak sposobnosti i obiteljski problemi, delinkventno ponašanje te financijski problemi (profesori)</p>	<p>Ponavljanje razreda – za svaki ponavljani razred vjerojatnost ispadanja povećava se čak četiri puta.</p> <p>Uz to, nizak prosjek ocjena, loše imovinsko stanje obitelji i nizak stupanj obrazovanja majke povećavaju vjerojatnost ispadanja.</p>	<p>Ekonomske – nezaposlenost, privremena zaposlenost, niski prihodi, nemogućnost poslovnog napredovanja, Socijalne – potreba za socijalno pomoći, antisocijalna ponašanja, socijalna isključenost</p> <p>Osobne – nisko samopoštovanje i obiteljski problemi</p>	<p>Prilagođene raznim populacijama mladih koji su odustali od obrazovanja te bi se trebali sastojati od raznih elemenata – akademskih, ekonomskih i socijalnih.</p>

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija	Rizični čimbenici	Određnice	Posljedice	Intervencije
Sagatun i suradnici (2014)	<p>Vrsta: bazirano na velikom transverzalom istraživanju svih učenika 10. razreda u 6 norveških županija</p> <p>Ciljevi: (1.) istražiti kako su internalizirani i eksternalizirani problemi u ponašanju u 10. razredu povezani s nezavršavanjem srednjoškolskog obrazovanja te ispitati mediatorsku ulogu ocjena u 10. razredu i u općem i u strukovnom srednjoškolskom usmjerenju. (2.) proučiti utječaj zdravstvenog ponašanja na školski uspjeh i ispadanje iz obrazovanja</p>	Svi učenici 10. razreda (15-16 godina) u 6 norveških županija (n = 10 931)	Nacionalni problem svih zemalja s poslijedica na pojedince i društvo	Slab školski uspjeh, pušenje, konzumacija alkohola, fizička neaktivnost.	Nije istraživano u ovom radu.	Negativne posljedice za čitav život – poje dinca – slabije zdravstveno stanje i ovisnost o socijalnoj pomoći	Naglasak je na eksternalizirane probleme

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija	Rižični čimbenici	Određnice	Posljedice	Intervencije
Reschly (2010)	Vrsta: pregledni rad Cilj: pružiti pregled dokaza koji povezuju čitanje i prevenciju napuštanja obrazovanja i opisati jednu intervenciju usmjerenu na povećanje ranih vještina pismenosti učenika i angažmana u školi i učenju	/	Posljedica višegodišnje borbe s društvenim i interpersonalnim aspektima školovanja	Poteškoće s čitanjem.	Nije istraživano u ovom radu.	Nije istraživano u ovom radu.	Model „Check & Connect“ – ciljana osobna intervencija Sastoji se od 4 glavne komponente: rad učenika i obitelji s mentorom minimalno dvije godine, redovito provjeravanje učenikova ponašanja, prilagodba školi i obrazovni napredak, pravodobno interveniranje kako bi učenik uspostavio i održao povezanost sa školom i učenjem te unaprijedio socijalne i akademske kompetencije i na kraju rad s obitelji kako bi se promicao učenikom angažman i uspjeh.

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija	Rizični čimbenici	Određnice	Posljedice	Intervencije
Baturina, Berc i Majdak (2014)	<p>Vrsta: pregledni rad</p> <p>Cilj: (1) pojasniti različite aspekte socijalnih rizika ispadanja učenika kao i njegove posljedice osobito za pojedinca, ali i društvo u cjelini (2) naznačiti preventivne mjere potrebne na razini socijalnih politika, koje bi bile usmjerene na osnaživanje pojedinih dionika uključenih u obrazovni proces s ciljem uspješnog završavanja obrazovanja (3) potaknuti senzibilitet i aktivno dje lovanje stručne javnosti kroz istraživanja i predlaganja sustavnih mjera prevencije te dati doprinos vidljivosti ovog problema u hrvatskom društvu</p>	/	<p>Ispadanje učenika iz školovanja ili specifičnih programa za osposobljavanje prije dovršetka pojedine razine obrazovanja i stjecanja svjedodžbe</p>	<p>Obitelj: nizak obrazovni status roditelja i nizak socioekonomski status Škola: školski sustav, nedostatni školski resursi, struktura škole, školska politika i praksa Zajednica: siromaštvo i nedostatak resursa</p>	<p>Nije istraživano u ovom radu.</p>	<p>Višeslojne-otežano i nesigurno zapošljavanje, nepovoljan učinak na mentalno zdravlje i uključenost u zajednicu što dovodi do socijalne isključenosti</p>	<p>Prevenција 3 mora biti fleksibilna i vođena individualnim potrebama svake mlade osobe u riziku od ispadanja, a sadržajno bi se trebali sastojati od akademskih, ekonomskih i socijalnih aspekata ↓ 3 pristupa prevenciji: programski, sveobuhvatni i sistemski ↓ 2 kategorije: intervencije kojima je prevencija ispadanja primarni cilj i intervencije kojima je cilj širi od prevencije ispadanja, ali posredno je cilj smanjiti stope ispadanja</p>

Redni broj/autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Definicija	Rizični čimbenici	Određnice	Posljedice	Inreintervencije
Fan i Wolters (2012)	<p>Vrsta: longitudinalno istraživanje</p> <p>Cilj: ispitati posredničku ulogu obrazovnih očekivanja učenika između školske motivacije i ispadanja iz obrazovanja koristeći reprezentativni nacionalni skup podataka</p>	<p>Upotrijebljeni su podaci iz Obrazovne longitudinalne studije iz 2002. godine (nacionalno reprezentativna skupina učenika iz SAD-a koji sa svojih 16 godina nastavlja u posliednje dvije godine srednjoškolskog obrazovanja nakon 10. razreda → konačan uzorak je bio 1.6194 učenika); 2004. godine napravljeno je follow-up istraživanje te su upravo te posliednje dvije godine promjene upisnog statusa ili ispadanja fokus ovog istraživanja</p>	<p>Nema konkretne definicije. Je dan on najistaknutijih problema današnjice koji rezultira troškovima za pojedinca za društvo.</p>	<p>Slab školski uspjeh, delinkventno ponašanje, nedostatak motivacije za školske aktivnosti, izostanak podrške od strane nastavnika, nizak socioekonomski status obitelji, loš odnos sa roditeljima, druženje s delinkventnim vršnjacima.</p>	<p>Nije istraživano u ovom radu.</p>	<p>Otežano zapošljavanje na slaboplaćenim poslovima, ovisnost o socijalnoj pomoći te veća šansa za zdravstvenim problemima i uključivanjem u kriminalne aktivnosti</p>	<p>Preventivna strategija koja bi mogla biti orijentirana na poboljšanje obrazovnih očekivanja učenika kroz promicanje njihove akademske motivacije (osigurati učenicima poticajnu nastavnu klimu, obrazovne programe i aktivnosti koje poboljšavaju njihovu motivaciju i obrazovna očekivanja)</p>